

ПРИЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗЕЦ ЗА ПРОГРАМИТЕ ПО INTERREG

ССИ	2021TC16PCB005
Заглавие	Програма INTERREG-ИПП ТГС България - Турция 2021-2027
Версия	1.0
Първа година	2021 г.
Последна година	2027 г.
Допустими от	
Допустими до	
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решението за изменение на програмата	
Дата на влизане в сила на решението за изменение на програмата	
Региони по NUTS в рамките на програмата	Република България област Бургас, област Ямбол, област Хасково Република Турция провинция Одрин, провинция Къркларели
Направление	А

1. Съвместна програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмен район

Районът на програмата за трансгранично сътрудничество (ТГС) между България и Турция се намира в Югоизточна Европа и обхваща 5 териториални единици NUTS III (или еквивалентни на тях), а именно: 3 области от българска страна – Бургас, Ямбол и Хасково и 2 провинции от турска страна – Одрин и Къркларели.

Границата между България и Турция е с дължина близо 288 км. (включително три действащи гранични контролно-пропускателни пункта Капитан Андреево – Капъкуле, Лесово – Хамзабейли и Малко Търново – Дерекьой). Общата площ на района на ТГС обхваща около 29 000 км². В България то представлява 14,99 % от цялата територия на страната, докато в Турция представлява 1,58 %.

Селищната структура на района се характеризира с наличието на 5 средно големи града: Бургас, Ямбол и Хасково, от българската страна, и Одрин и Къркларели от турска страна.

На северозапад районът граничи с планините в източната част на Родопите и с ниските хълмове на планината Сакар в България. На югозапад той граничи с Егейско море в Турция. На североизток – Балканския район в България, на изток – Черноморското крайбрежие и на югоизток - планините Странджа/Йълдъз.

Водните запаси на района на ТГС се състоят както от повърхностни, така и от подземни води. Марица/Мерич и река Тунджа/Тунча са най-големите в региона. Планините Странджа/Йълдъз са най-богатите на водни ресурси в целия трансграничен район, тъй като пет реки извираат от тях. Повърхностните води са представени и от няколко големи езера, разположени както от българска, така и от турска страна.

Климатът варира от преходно-континентален до континентално-средиземноморски. Граничният регион притежава богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

1.2. Съвместна програмна стратегия: Обобщение на основните общи предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториалните различия и неравенства, съвместните инвестиционни потребности и взаимното допълване и полезните взаимодействия с други програми и инструменти за финансиране, извлечените поуки от опита в миналото и макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато програмният район в своята цялост или частично попада в обхвата на една или няколко стратегии¹.

¹ Описанието по-долу е структурирано по начин, който да предоставя основано на факти обобщение на най-новите социално-икономически предизвикателства, пречките пред развитието и икономическите движещи сили на трансграничното сътрудничество с цел определяне на стратегията на програмата за сътрудничество. Резюмето обаче среща трудности с ограничеността на данните поради липсата на сравними и еквивалентни данни по NUTS 3 в двете държави. В Турция повечето статистически данни се събират на ниво NUTS 2. Навременността и източниците на данни разкриват още едно методологично опасение. Често това е така, когато важни показатели не присъстват равномерно и на двете територии. Когато настъпи това ограничение, вместо това се използват данни от по-горна пространствена скала (NUTS 2—1, национално равнище), като се отчита съпоставимостта (по отношение на източниците, измерването и навременността), реципрочността и уместността в

1. ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ТЕРИТОРИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ

Многоаспектните фактори се сблъскват и оформят специфичния контекст на ТГС по външните граници на Европейския съюз (ЕС). Поставянето на заден план на разделителните линии по външните граници на ЕС, не е възможно поради особености, които могат да бъдат проследени във всяка област на политиката и институционална среда. Един такъв фактор е разнообразната история и култура, които има всяка от двете държави, чието разнообразие обаче често възпрепятства усилията за изграждане на приобщаващи общества за ТГС, както и за приемане на мултикултурни и многосекторни политики за ТГС с цел насърчаване на трайно благосъстояние в региона. Друг фактор са различните институционални и управленски структури в двете държави, които често се отразяват негативно на опитите за съвместни и интегрирани действия и решения. Едновременното прилагане на политиките на ЕС за разширяване и сближаване често са в конфликт, защото освен стремежа към постигане на общи цели, се очаква и постигане на индивидуалните такива. Всичко това са само няколко от предварителните условия, които определят различни стратегически акценти и подходи за изпълнение в програмите по Interreg по външните и вътрешните граници. Въпреки че повечето вътрешни програми на ЕС предоставят подкрепа за решения на глобалните предизвикателства, териториите по ТГС, съфинансирани по Инструмента за предприсъединителна помощ все още са изправени пред необходимостта от догонващо социално-икономическото развитие. По този начин основното съвместно предизвикателство на района на ТГС за периода 2021—2027 г. е да поеме по-технологичен курс на развитие, като се възползва от икономическите резултати, водещи до растеж, както и да намали неравенствата в доходите и различията в достъпа до услуги от общ интерес. Последните се характеризират със слаб трансграничен институционален контекст, а когато това е съчетано с липсата на практики без въглеродни емисии, перспективите на ТГС за териториално сближаване в съответствие с целите на ЕС (Териториален дневен ред 2030; Зелена сделка) става още по-оспорван. Като цяло, от двете страни на границата се наблюдават редица противоположни икономически тенденции, като по този начин се създават благоприятни предпоставки за обмен и споделяне на знания и добри практики, които в крайна сметка ще допринесат за изграждането на кооперативни трансгранични икономически отношения.

Извършеният Териториален анализ за целите на програмирането и неговата актуализирана версия дават възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на предизвикателствата и движещите сили за развитие:

1.1. Противоположни демографски тенденции

Населението на българската част от програмния район представлява 10,82 % от общото население на страната и 49,51 % от общия регион на ТГС (Евростат, 2019 г.). Съответните данни за турската част (регион TR21) са 0,94 % от общото население на страната и 50,49 % от общия района на ТГС. Турската страна на програмния район има по-голяма гъстота на населението (61 души на кв. км), а българската гранична територия е по-слабо населена (44 души на кв. км). При естественят прираст на населението и нетната миграция се наблюдават значителни

контекста на трансграничното сътрудничество, така че да се отрази по-добре териториалното измерение на секторните политики на всички равнища на управление, чиято необходимост е подчертана в Териториален дневен ред 2030.

демографски различия между двете територии. За 2019 г. и по двата подпоказателя стойностите за България са отрицателни, с изключение на област Бургас, чиято нетна миграция е положителна, докато данните за Турция са положителни. Делът на населението на възраст 65 години и повече в българската част на граничната зона, който възлиза на 21,2 % не е благоприятен за икономическия растеж, докато за Турция данните показват по-благоприятен дял – 13,6 %. Възрастовата група 15—65 години отново е по-добре представена на турска територия, докато групата „под 15 години“ е сходна и на двете територии.

Процесите, които водят до противоположни демографски тенденции в програмния район, са съвкупни; ето защо са необходими по-интегрирани и целенасочени политически като отговори за по-добро справяне с демографските различия.

1.2 Бедност и неравенства в доходите

Перспективата за оценка на бедността се предлага от данни на Евростат², които показват, че територията на ТГС попада в групата на региони с най-висок процент на риск от бедност и социално изключване. Почти една четвърт от общото население на двете държави (България — 32,8 %, Турция — 39,8 %) се счита за изложено на риск от бедност през 2019 г. Показателят „риск от бедност и социално изключване по статус на дейност“ разкрива националните различия и предполага някои неравенства в доходите между три основни групи лица, както следва: заети лица (България — 16,6 %, Турция — 26,3 %), безработни (България – 50,6 %, Турция – 44,9 %), пенсионери (България — 34 %, Турция — 8,7 %). За 2019 г. България е на трето място сред пенсионерите в ЕС-28, изложени на риск от бедност, докато сходните данни за Турция я поставят страната в по-добро положение, което е под средното за ЕС-28 (2013—2020 г.) (16 %).

Що се отнася до неравенствата в доходите, данните на Евростат за 2019 г. (измерени чрез коефициента „квинтилно съотношение на доходите“³) показват, че и двете държави имат дълъг път да настигнат средните стойности за ЕС, особено България, където изравняване на доходите се влошава.

ЕС-28 (2013—2020 г.): 5.22 (2015 г.), 5.09 (2019 г.)

България: 7.11 (2015 г.), 8.10 (2019 г.)

Турция: 8.61 (2015 г.), 8.35 (2019 г.)

Връзката между застаряването на населението и неравенството в доходите е очевидна, особено в територии с висок процент пенсионери, изложени на риск от бедност (България). Различни социални групи понасят непропорционалната тежест, свързана с бедността и разпределението на доходите. Поради всички тези аспекти се изисква интегриран, многосекторен и равномерен подход за справяне с първопричините за бедността, осигуряване на основни потребности за всички и гарантиране, че бедните имат достъп до производствени ресурси, включително образование и обучение, така че да се постигне устойчиво препитание и качествен живот.

1.3 Слабост на връзката между образованието и пазара на труда

Въпреки че делът на завършилите начално и средно образование в целият район на ТГС е малко над или много близък до средната национална стойност за съответната държава, делът на тези,

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_statistics_at_regional_level#Poverty_and_deprivation

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di11/default/table?lang=en

които напускат системите за образование и обучение, достига тревожни размери. На национално равнище, „Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)“⁴ (показател на Евростат) показва значителни различия между двете държави:

ЕС-28 (2013—2020 г.): 11,2% (2014 г.); 10,3% (2019 г.);

България: 12,9% (2014 г.); 13,9% (2019 г.);

Турция: 38.3% (2014 г.); 28.7% (2019 г.)

Турция и България не покриват целевия показател „Образование и обучение 2020“ (Стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението) от 10 % дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението. Въпреки наблюдавания голям дял на преждевременно напусналите образователната система в Турция, което прави страната с най-лоши европейски резултати по този показател, Турция отбелязва спад от 10 % на напускащите за период от 5 години, докато данните за България показват леко увеличение за същия период от време.

И в двете държави разработването на учебни програми, одобряването на учебници и рамката за практиките за оценяване са определени централно. Това прави средното образование недостатъчно гъвкаво, което не позволява своевременното му обновяване, с оглед на бързото технологично развитие, а възможностите за адаптиране на учебните програми са ограничени до тези на избирателните класове и извънкласните дейности. Това съображение е важно, когато трябва да се въведат териториални мерки за преодоляване на определени слабости в образованието.

Що се отнася до университетското образование, за което се счита, че играе съществена роля в обществото, дялът на завършилите висше образование за българската част на границата е от 2 до 5 пъти по-нисък от средния за страната, докато за турските провинции съответните данни са относително близки до националните. Във всяка от двете страни на границата има 2 университета, включително един филиал на Тракийския университет (Стара Загора) в Хасково, общо 5 академични институции в областта на трансграничното сътрудничество.

Въпреки това, са необходими повече усилия за подобряване на пригодността за заетост на турските студенти, както е видно от Сравнителният доклад за наблюдението на образованието и обучението за 2020 г. на Европейската комисия⁵. В него държавите докладват липса на резултати, в четири посоки (1-прогнозиране на пазара на труда, 2- участие на работодателите във външна оценка на качеството, 3- стимули за стажове за всички студенти, 4- системно използвани проучвания на дипломираните лица) и покриват само *професионалното ориентиране за всички студенти във ВУЗ*. По отношение на България показателят „възможност за заетост на дипломираните лица“ се покрива изцяло.

Като цяло България и Турция демонстрират слаби резултати в областта на образованието за възрастни. Показателят „Участие на възрастните в обучение“ за 2019 г., поддържан от Евростат, поставя България (2 %) и Турция (5,7 %) в долната част на класацията на ЕС (ЕС28: 11.3%).

⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_ifse_14/default/table?lang=en

⁵ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1538f2e6-3907-11eb-b27b-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-178475363>

Преходът от образование към работа се вижда добре чрез показателя NEET (млади хора, които се намират извън системите на заетост, образование или обучение). Той е съсредоточен върху броя на младите хора, които са незаинтересовани както към образованието, така и към пазара на труда. Последните национални данни за неработещите, неучащи и необучаващи се млади хора показват слаб преход от образование към работа, показващ тревожни размери, които изискват спешна необходимост за борбата с високия процент на младежка безработица.

NEET⁶, 2019 г.

Средна стойност за ЕС:	13,6 %
България:	17,5 %
Турция:	30,9 % (най-висок в Европа)

На областно равнище, в българската част на програмния район, коефициентът на заетост е близък до средното за страната. През 2019 г. се наблюдава постоянен ръст на заетостта, който достига 70,9 % от област Хасково, следвана от Бургас (69,4 %) и Ямбол (63,1 %).

Коефициентът на заетост на ТР 21 (провинциите Текирдаг, Одрин, Къркларели) поддържа относително постоянна стойност от 2014 г. насам (55—60 %). През 2019 г. обаче той бележи лек спад до 58,6 %, в сравнение с 2018 г. (61,4 %).

В целия район на ТГС повечето заети лица са в сектора на услугите, следван от промишлеността. Най-слабо заетият сектор е селското стопанство.

1.4 Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване

Здравните предизвикателства в ТГС районите са свързани главно с 1) неравенства в предоставянето на здравни услуги в градските и селските райони, особено от българската част на район на ТГС; (2) качеството на здравните услуги, (3) недостигът на медицински специалисти – повече в българската част на района на ТГС.

Обхватът на здравните услуги се различава значително и от двете страни на границата. Здравната инфраструктура от турска страна има по-голям капацитет от този на съседните ѝ райони. Това се вижда най-добре чрез съотношението „брой легла спрямо населението“. Данните за българската страна на програмния район са под средната национална стойност, докато обратният резултат (над средните стойности за страната) описва здравната база от турска страна. Коренни противоположни данни се появяват при предлагането на здравни специалисти. Противно на очакванията, че повече легла се нуждаят от повече здравни работници, турската част от програмния район има по-ниско от средното за страната съотношение „брой лекари на глава от населението“, докато от българската страна на трансграничния район се отбелязва наличието на здравни специалисти над средното за страната. Това обаче не винаги е показател за качеството на здравните услуги. По-често това показва структурни недостатъци в сектора на здравеопазването.

Доходите са определени като ключов фактор, обясняващ неравенството по отношение на достъпа до здравеопазване: колкото по-ниски са доходите, толкова по-неудовлетворени са медицински потребности.

⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_20/default/table?lang=en

Като цяло разходите, разстоянието и времето за чакане играят важна роля за разясняването на проблематичния достъп до медицински грижи. През 2008 г. България и Турция са единствените европейски държави, които отчитат най-големите неудовлетворени потребности от медицински прегледи поради разходите, разстоянието и времето за чакане (България — 15 %, Турция — 13 %) ⁷. За 10 години предоставянето на необходимите услуги е значително подобро, като неудовлетворените по собствена преценка медицински потребности намаляват до 3 % (България) и 7 % (Турция).

Разчитането на решения в областта на електронното здравеопазване в рамките на системата има значителен потенциал за повишаване на ефективността на системата. Според целевия анализ на ЕСПОН за 2019 г. относно електронното здравеопазване ⁸, България изостава в това отношение. В доклада се посочва, че страната е показала липса на съгласуван подход при разработването на ефективен подход към цифровизацията на здравеопазването. Това се потвърждава и от последното проучване на ЕК на пазара на телемедицината ⁹, което поставя страната в групата на най-слабо развитите държави – членки на ЕС, в областта на телемедицината, като докладва за по-ниски постижения по отношение на приходите от телездравен пазар, използването на електронни мрежи за електронни рецепти, обмена на данни за пациентите с доставчиците на здравно обслужване и т.н.

Като цяло електронното здравеопазване в Турция се развива бавно, въпреки че вече е въведена национална система за електронни здравни досиета (EHR), докато България все още не е постигнала това. Турция все още е в първата си фаза в приложенията за електронно здравеопазване. След обявяването на програмата за здравна трансформация през 2003 г. са разработени и приложени на практика много проекти в областта на електронното здравеопазване. Според последния „Атлас на профилите на държавите в областта на електронното здравеопазване“ (2015 г.) на Световната здравна организация, Турция е поставена на по-предно място от България, особено в областта на правната уредба в областта на електронното здравеопазване и правната рамка на електронното здравеопазване.

1.5 Различия в конкурентоспособността и бизнес средата

Световният икономически форум, който измерва конкурентоспособността между държавите от 1979 г. насам, я определя като „набор от институции, политики и фактори, които определят равнището на производителността на дадена държава“. Производителността е важна, тъй като беше установено, че тя е основният фактор за равнищата на доходите и растежа. В изданието за 2018—2019 г. на Световния индекс за конкурентоспособност (GCI) България се нарежда на 49-то място от 141-те анализирани държави, като отбелязва напредък от 51-во място в предишното издание, докато Турция е на 72-ро място в световен мащаб. Не се наблюдава промяна в сравнение с предишното издание. Данните от изданието от 2019 г. показват, че България постига по-добри резултати по отношение на макроикономическата стабилност, условията на пазара на труда, финансовата система и показателите за иновационната екосистема. В същото време цифрите за следните стълбове показват необходимост от подобрене: инфраструктура, здравеопазване, продуктов пазар и бизнес динамика. Резултатите на Турция са противоположни, със значителен напредък в здравеопазването, пазарния обем и инфраструктурата, като същевременно губи

⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HLTH_SILC_13_custom_721389/default/table?lang=en

⁸ https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Final%20report.%202019%2003%2025_final%20version_0.pdf

⁹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/2018_provision_marketstudy_telemedicine_en.pdf

позиции по отношение на капацитета за иновации, институциите, продуктовия пазар и пазара на труда.

Един от най-често срещаните проблеми при извършването на бизнес дейност в Турция е липсата на налично, достъпно и разнообразно финансиране. Възможностите за „втори шанс“ също са ограничени, както и практиките за интернационализация. В неотдавнашно проучване на ОИСР се посочва, че участието на Турция в световните вериги за създаване на стойност остава под потенциала си поради неефективното разпределение на капитала и труда¹⁰.

Бизнес средата в двете държави има ясно разграничена двойна структура. В едната крайност съществуват няколко големи модерни, капиталоемки, базирани на ресурси, зависими от внос и ориентирани към монтаж предприятия, докато в другата крайност има малки и микропредприятия, които използват много прости и традиционни технологии, и обслужват ограничен местен пазар. Следователно важен бъдещ курс на действие, който изисква широко внимание в районите на ТГС, е необходимостта местните икономически оператори да предприемат технологична трансформация, като се насърчи постепенното преминаване от нискотехнологично към средно- и високотехнологично производство на продукти, което изисква широко използване на нови технологии и решения.

Броят на предприятията от двете страни на границата нараства всяка година, заедно с увеличаването на техния оборот, въпреки че данните за последните са налични само за българските гранични райони. Микропредприятията представляват 96 % от всички предприятия. Секторната специализация в района на ТГС е съсредоточена в сектора на услугите (търговия на едро и дребно), следвана от строителството и производството. В допълнение, интензивната селскостопанска индустриализация се осъществява в област Одрин, тъй като се намира в пресечната точка на три важни реки (Мерич/Марица, Тунча/Тунджа и Арда), което прави региона плодородна земя. Приблизително 50 % от производството на ориз, 25 % от производството на слънчогледово масло и 3 % от производството на пшеница в Турция се реализира в Одрин. Следва да се отбележи, че поради стратегическото си пресичане на енергийните коридори, свързващи доставчиците на енергия от изток и потребителите на енергия на запад, тръбопроводният транспорт също е добре развит в трансграничния регион. Като цяло, регионът на ТГС има голям потенциал за икономическа диверсификация, като се възползва от множество предимства, които дават възможност за силна транспортна, енергийна, комуникационна и логистична инфраструктура.

По отношение на бизнес средата, Турция заема 33-о място от 190 държави в класацията „Doing Business“ на Световната банка за 2020 г., докато България се нарежда на 61-во място. Отново Турция постига най-добри показатели по отношение на „Защита на малобройните инвеститори“, „Прилагане на договори“ и „Плащане на данъци“, докато за най-ниски оценки се отчитат „Решаване на проблеми, свързани с несъстоятелност“, „Стартиране на предприятие“ и „Работа при издаване на разрешения за строителство“. България е с най-лоши резултати по отношение на „Стартиране на предприятие“, „Достъп до електроенергия“ и „Плащане на данъци“, като е на по-предна позиция в индекса „Трансгранична търговия“ и „Защита на малобройните инвеститори“ (наравно напред с Турция).

1.6 Различия в постиженията в областта на цифровите технологии и иновациите

¹⁰ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264309753-8-en/index.html?itemId=/content/component/9789264309753-8-en>

В целия програмен район са предприети положителни мерки за разширяване на широколентовия достъп и увеличаване на достъпа до електронния бизнес и електронната търговия. Оценките на държавите обаче показват ниска степен на подготвеност на България и Турция за цифровата трансформация. От създаването на индекса за цифрова икономика и общество (DESI)¹¹ България е класирана на последно място във всяко издание на индекса по всички свои показатели – свързаност, цифрови умения, използване на интернет услуги, интегриране на цифровите технологии и цифрови обществени услуги. Според доклада за индекса на цифровизация на Турция, изготвен от Асоциацията на производителите на информатика (TÜBİSAD), рейтингът на Турция за цифровизация се е повишил от 2,94 на 5 през 2019 г. до 3,06 през 2020 г. Въпреки че всички компоненти на индекса показват подобрене в сравнение с предходната година, Турция се е намирала в „средната“ категория цифровизация в рамките на международния сравнителен анализ.

В Европейския сравнителен доклад за иновациите за 2018 г. България и Турция се оценяват като скромни новатори. Подходите за четворна и петорна иновационна спирава са недостатъчно развити и в двете държави. Науката, технологиите и иновациите (НТИ) осигуряват средствата за прехода към продукти и услуги с висока добавена стойност. Резултатите в целия район на ТГС резултатите от НТИ остават скромни. Липсата на финансиране за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) ограничава потенциала за иновации, докато по-широкото разпространение на технологиите не получава достатъчно политическо внимание. В бъдеще една по-структурирана връзка между бизнеса и академичните среди би улеснила разпространението на авангардни научни изследвания, а акцентът върху индивидуалните иновации би могъл да спомогне за насърчаването на нов творчески сектор.

Резултатите на Турция в областта на уменията и иновациите са над средните за ЕС и са сравними със средните за ЕС в областта на предприемачеството и околната среда. От друга страна, Турция изостава от ЕС по отношение на достъпа до финансиране и интернационализацията. България следва противоположни посоки – тя постига резултати в съответствие със средното равнище за ЕС по отношение на достъпа до финансиране и интернационализацията, като се нарежда на последно място в областта на предприемачеството и умения; резултатите ѝ в областта на иновации и на околната среда са сред най-слабите в ЕС¹². Що се отнася до уменията на служителите в областта на информационни и комуникационни технологии (ИКТ), България се справя по-добре, надминавайки Турция и средните показатели за ЕС. Това се дължи отчасти на бързия растеж на сектора на ИКТ в България през последното десетилетие.

И за двете държави делът на секторите с интензивно използване на знания в икономиката е по-нисък от средния за ЕС, поради по-ниските инвестиции в НИРД и по-ниска производителност. Повечето работни места се създават от нови предприятия, които се появяват в по-малко продуктивни сектори на икономиката. Това е видно от данните за заетостта в секторите на технологиите и интензивното използване на знания (Евростат *HTEC_EMP_NAT2*), които изравняват България (4 %) със средната стойност за ЕС (4.2 %), докато Турция изостава значително (1 %), което я прави държавата с най-ниска заетост в секторите на технологиите и интензивното използване на знания в Европа.

Една от най-важните предпоставки за изпълнението на политиките и практиките за цифрова трансформация са използването и свързването към интернет. И двете държави имат почти

¹¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-economy-and-society-index-desi>

¹² Профили на държавите от SBA https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/performance-review_en

еднакви резултати по отношение на използването на интернет и дела на домакинствата с достъп до интернет у дома, но резултатите на Турция са малко по-добри от тези в България. Разпространението на мобилния широколентов достъп също се увеличава и в двете държави. В публикацията на Глобална система за мобилни (GSMA) от 2019 г. „Състоянието на свързаността в мобилния интернет“, България и Турция са поставени в групата на напредналите държави.

1.7 Слабо развита целогодишна туристическа инфраструктура

Разнообразието от природни и културни ценности в района на ТГС е ключова предпоставка за определяне на целево-ориентирано туристическо предлагане. Въпреки това, наблюденията показват недостиг на трансгранични конкурентни целогодишни туристически продукти.

Територията на програмата от българска страна попада в 2 туристически региона: Регион Тракия (културен, здравен, винарски, приключенски и екотуризм) и Черноморския крайбрежен регион (морски, културен, здравен, религиозен, приключенски и екотуризм). Поради своето крайбрежно местоположение, област Бургас допринася за почти 40 % от всички легла, нощувки и приходи от туризъм в България. Приносът на областите Ямбол и Хасково е под 1 %.

Въпреки своя културен, исторически и природен потенциал, Одрин и Къркларели не са толкова популярни зони за туристическа атракция в Турция, като попадат в сянката на други региони на страната. Що се отнася до летния туризъм, средиземноморските и Егейските брегове, които осигуряват по-благоприятен климат и утвърдена туристическа суперструктура, са по-предпочитани от туристите, отколкото черноморското крайбрежие. И двете провинции постигат резултати под средната национална стойност по всички ключови показатели за туризма.

Освен интензивното развитие на туризма в черноморското крайбрежие няма други конкурентоспособни туристически продукти в програмния район, а целогодишните туристически потенциал и възможности остават неизползвани и неоползотворени. Програмният район има много богата култура и история. Районът, населен от тракийците в античността, е известен с голяма концентрация на руини на тракийски светилища и жертвени олтари, долмени и други археологически обекти. Минералните водни ресурси позволяват комбинация от климатична и балнеотерапия (Поморие, Бургас, Хасково и др.), които биха могли да привлекат много чуждестранни туристи след подходящо популяризиране. Националните паркове Странджа/Йълдъз, Национален резерват „Инеада“, Национален парк „Езеро Гала“ с техните природни забележителности, мегалитни комплекси, уникално блато за културно наследство, блатата, езера и крайбрежни пясъчни дюни все още не допринасят за оползотворяването на регионалния туристически потенциал. Всичко това представляват ключова предпоставка за разработването на интегрирани туристически продукти, но въпреки предоставената досега широка подкрепа от Interreg за индивидуални туристически проекти, не е постигнат устойчив интегриран и трансграничен туристически ефект (напр. целогодишни туристически продукти за трансгранично сътрудничество, които включват посещения на различни обекти за програмния район). Поради това, въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона „разпознава“ непреодолимите слабости, като: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от туристически дружества, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културното наследство. С други думи, съвместното съществуване на обширни и разнообразни морски, планински, балнео- и културни „горещи точки“ в програмния район все още не се е превърнало в устойчив фактор за териториално развитие, въпреки неговия потенциал, частично илюстриран чрез съществуващия, но недостатъчно развит коридор за колоездене на

дълги разстояния ЕвроВело 13 „Пътят на Желязната завеса“, преминаващ през България и Турция.

Въздействието на COVID върху туризма поражда допълнителни предизвикателства. Успоредно с необходимостта от развитие на свързани с туризма местни промишлени отрасли поради неизползвания туристически потенциал, паралелно следва да бъдат положени многостранни усилия и политически отговори за възстановяване на туристическите връзки с местните заинтересовани страни, както и други икономически сектори и природни ресурси и екосистеми, които да бъдат стратегически интегрирани и насочени на практика по интегриран и устойчив начин.

1.8 Значителна опасност от природни бедствия и загуба на биологично разнообразие

Разнообразието от повърхностни, климатични, екологични, хидроложки и почвено-климатични характеристики (почви в естествената им околна среда) на територията на ТГС показва значително гео- и биологично разнообразие. Въпреки това, поради екстензивното промишлено производство с отрицателно въздействие върху околната среда, районът на ТГС е изложен на значителна опасност от природни бедствия и загуба на биологично разнообразие, поради различните замърсители на околната среда и като се вземат предвид всички отрицателни последици от изменението на климата. Най-големият замърсител на околната среда в района на ТГС е най-голямото предприятие за рафиниране на нефт на Балканския полуостров – „Лукойл Нефтохим Бургас“ АД, което въпреки внедряването на модерни технологични решения за преработка на сероводород, намаляване на количеството на опасните емисии в атмосферата и водата и безопасно неутрализиране на отпадъците попаднали в околната среда, дружеството остава един от най-големите замърсители в страната/региона. Районът на ТГС действа като стратегически пресечна точка на енергийните коридори, свързващи доставчиците на енергия от изток и потребителите на енергия на запад; поради това той носи значителна опасност за околната среда. Освен всичко това, по-голямата част от отпадъчните води, генерирани в региона, се вливат директно в реките, причинявайки щети и значителни екологични проблеми. Други ключови фактори, които се очаква да окажат неблагоприятно въздействие върху човешкото здраве, околната среда, биологичното разнообразие и икономическия растеж, са: (1) чести наводнения, (2) силни гръмотевични бури, (3) тежки суши; (4) свлачища; 5) увеличаване на честотата на горските пожари поради недостатъчно залесяване, самозапалване на суха трева близо до гори, небрежност при използването на огън, неконтролирано изгаряне на битови отпадъци; (6) относително висока сеизмична опасност.

Целостта на почти всички естествени екосистеми в трансграничния регион, включително миграционните маршрути на птиците – Виа Понтика и Виа Аристотелис, понастоящем е застрашена, отчасти поради текущите климатични промени, но също и поради антропогенния натиск, водещ до влошаване на състоянието на местообитанията и нарастващата заплаха от горски пожари. Броят на популациите на няколко редки вида продължава да намалява. Прилаганите понастоящем подходи и стратегии за управление не осигуряват ефективно опазване на биологичното разнообразие. Тъй като екологичната инфраструктура в района на ТГС като цяло се оценява като недостатъчно развита, липсата на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с различните предизвикателства, свързани с околната среда намалява усилията за справяне с проблемите, свързани с изменението на климата. Различни анализи, оценки и сценарии на национални и международни институции и експерти поставят България и Турция сред държавите с по-висок риск от изменение на климата.

1.9 Ограничена готовност за „зелен“ преход

Икономиките на България и Турция са с висока енергийна интензивност. И в двете държави основният енергиен източник са въглищата. В Националния план за действие на Турция за енергийна ефективност за периода 2017—2023 г. (НПДЕЕ), определя енергийната ефективност като приоритетна област. Страната разполага с важни ресурси за вятърна, водна, геотермална и слънчева енергия, за да се проучи потенциалът на енергията от възобновяеми източници. Турция диверсифицира своя енергиен микс чрез увеличаване на инвестициите в тези източници. За едно десетилетие инсталираните мощности за енергия от възобновяеми източници са се утроили от 17,3 GW през 2010 г. до 49,6 GW в края на 2020 г.¹³. Турция заема челно място в света по отношение на инсталираните мощности през 2017 г., особено в слънчевата, вятърната, геотермалната и водноелектрическата енергия. Турция също така е на 5то място в Европа и 12 място в света по отношение на инсталирани мощности за енергия от възобновяеми източници. Делът на възобновяемите енергийни източници в инсталираната мощност за производство на електроенергия надхвърля 52%. През 2020 г., благодарение на производството на електроенергия от възобновяеми източници в избегнато генерирането на почти 73 милиона тона емисии. Целта на Турция е всяка година през следващото десетилетие да добавя по 1 GW слънчева и 1 GW вятърна енергия в турската енергийна система. Стратегията за енергийния пазар на електроенергия и сигурността на доставките цели да достигне 30 % до 2023 г. Тази цел е надхвърлена, през 2019 г е 44% 2019 г. Секторът обаче все още е на етап на развитие и делът на възобновяемите енергийни източници варира в зависимост от производството на водноелектрическа енергия и използването на въглища и газ.

България продължава да е най-енергоемката икономика и икономиката с най-големи емисии на парникови газове в ЕС, далеч пред останалите. Съгласно Националната стратегия за адаптиране към изменението на климата и плана за действие за 2030 г., в сравнение с базовата година 1988г., емисиите от енергийния сектор в България през 2016 г. са намалели с 47,9 % в сравнение с базовата година (42,386 Gg CO₂e през 2016 г. в сравнение с 81,320 Gg CO₂e през 1988 г.). Поради това страната все още е на път да постигне своите цели по отношение на емисиите на парникови газове и енергията от възобновяеми източници. Тя не напредва към индикативните цели за енергийна ефективност, а разликата между настоящите и целевите равнища на потребление на енергия става все по-голяма.

По отношение на ефективното използване на ресурсите, Турция трябва да разработи допълнителни икономически инструменти за специалните потоци от отпадъци. Процентът на рециклиране на битовите отпадъци е най-ниският в Европа – 0,3 % през 2018 г. Страната трябва да удвои усилията си, за да затвори своите депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията, и да инвестира в намаляването, разделянето и рециклирането на отпадъците. Проектът за нулеви отпадъци е екологична инициатива, насочена към намаляване на генерирането на отпадъци, сортиране им при източника, рециклиране и съответно пестене на ресурси. Разпространението на проекта цели до 2023 г. в цяла Турция, да се достигне на степен на оползотворяване на отпадъци от 35%. През 2020 г. коефициентът на рециклиране е 22,4% и се предвижда да се увеличи до 35% до 2023 г. С новия подход на кръгова икономика към 2020 г. са спестени 3,3 млн.т.н. алтернативна суровина и 1,22 млн.т.н.о. допълнително гориво в цимент, вар, керамика, тухли и секторите на желязото и стоманата.

¹³ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264309753-8-en/index.html?itemId=/content/component/9789264309753-8-en>

Въпреки че в България са предприети политически действия за насърчаване на екологичния преход, страната продължава да изостава от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика¹⁴. Мащабът на производителността на ресурсите в Турция също е далеч под средния за ЕС-28. И в двете държави липсва стратегия за кръгова икономика. Поради това е отправен спешен призив към двете държави да се справят с предизвикателството, като насърчават и подкрепят по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните с нея производствени практики.

1.10 Постоянно трансгранично миграционно напрежение

Последната вълна от широкомащабна миграция към Турция и ЕС, която се състоя през 2015 г., изправи българските и турските трансгранични органи пред безпрецедентна ситуация, която изискваше координиран подход за справяне с нея. Нито един от трансграничните органи обаче не е бил обучен как да действа в подобна ситуация. Кризата с мигрантите показва много области от управленска и оперативна важност, които се нуждаят от допълнително подобряване и укрепване на капацитета в духа на сътрудничество и хуманността, на оперативното сътрудничество между българските и турските правоприлагащи органи при управление на миграционните потоци по, като същевременно се запазва вътрешната стабилност и се гарантира националната сигурност. В доклад на Европейски съвет за бежанците и изгнаниците¹⁵ за 2020 г. е установено, че броят на лицата, търсещи убежище в България, и броят на молбите за международна закрила в Турция са намалели повече от два пъти от 2017 г. насам, докато броят на незаконните мигранти в двете държави нараства всяка година. Освен това се очаква, че незаконната миграция в района на ТГС най-вероятно ще продължи да поражда загриженост по отношение на сигурността и хуманитарните въпроси, като се има предвид продължаващата социална и политическа нестабилност в Близкия изток и Южна Азия. В подобна ситуация се изисква адекватна институционална и оперативна реакция, за да се гарантира, че никакви предполагаеми или съществуващите недостатъци в управлението на миграцията в транзитните региони (като Турция и България), няма да се появят отново и да доведат до миграционна криза, идентична с тази от 2015 г., няма да се появят отново. Тъй като въпросите от значение за миграцията ще продължат да бъдат основен проблем в Европа и между ЕС и Турция, като страна кандидатка за членство, сложният характер на смесените потоци от икономически и други мигранти, бежанци и лица, търсещи убежище, ще продължава да представлява допълнителни предизвикателства. Освен това такъв сложен въпрос не може да бъде разгледан само от отделните органи от двете страни на границата. По-скоро е необходим стратегически, всеобхватен и многостранен подход, който да замени преобладаващите реакции на извънредна база с трансгранични съвместни и трайни решения.

1.11 Съвместните предизвикателства накратко

- Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения показват, че и двете държави трябва да инвестират повече и по-добре в уменията на настоящата и бъдещата си работна сила, както и да свържат по-добре образованието и обучението с нуждите на пазара на труда;
- Противоположни тенденции в заетостта – ръст в българската част на програмния район, докато делът му леко намалява през TR21. Необходими са по-индивидуализирани усилия и

¹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy/indicators/main-tables>

¹⁵ Европейски съвет за бежанците и изгнаниците, <https://www.asylumineurope.org/reports>

информационни стратегии за подобряване на пригодността за заетост на нискоквалифицираните и младите хора, по-специално на незаетите с работа, учене или обучение;

- Наблюдават се различия между търсенето и предлагането на здравни услуги в градските и селските райони и между различните групи доходи; Турция е по-напреднала в областта на електронното здравеопазване, а България изостава;

- Уязвимите групи хора и групите в неравностойно положение продължават да имат ограничен достъп до услуги от общ интерес, поради което интегрираните мерки за подобряване на качеството на услугите и за активно икономическо приобщаване на уязвимите лица следва да бъдат определени приоритетно и с оглед на ИКТ, като се даде възможност за повече цифрови решения;

- Нарастващо равнище на приемане на ИКТ в българската част от района на ТГС, докато турската страна е по-слабо напреднала. И двете държави обаче работят в среда с по-малко цифрови промени, което дава възможност за разработване на по-цифровизирани решения в различни области на политиката;

- Системите за научни изследвания и иновации на двете държави са недостатъчно развити и са изправени пред редица структурни недостатъци, въпреки това Турция напредва добре с интензивността на НИРД, а България трябва да навакса по-решително и решително наваксване;

- Липсата на трансгранични конкурентни целогодишни туристически продукти възпрепятства развитието на туристическата индустрия в района на ТГС;

- Районът на ТГС е изложен на значителен риск от природни бедствия и загуба на биологично разнообразие поради интензивни промишлени и антропогенни товари;

- Високо потребление на енергия, доминиране на въглицата в общите енергийни доставки, недостатъчно изградени мощности за енергия от възобновяеми източници и недостатъчно развити циркуляционни модели забавят темпа за постигане на неутрална по отношение на климата конкурентоспособност и преход без въглеродни емисии, в района на ТГС;

- Незаконната миграция в района на ТГС между България и Турция най-вероятно ще продължи да поражда опасения по отношение на сигурността и хуманитарната помощ, но досега не са осъществени достатъчно съвместно действия за институционално и оперативно сътрудничество за укрепване на доброто управление на миграцията в трансграничния район по координиран и солидарен начин.

2. ДВИЖЕЩИ СИЛИ

2.1 Положителен макроикономически контекст

България и Турция притежават макроикономическа стабилност и потенциал за растеж. Що се отнася до България, страната се колебае около 3 % от 2016 г. насам, с обща факторна производителност, основният фактор за нейното разширяване, наред с нарастващия експортен пазарен дял, увеличаването на разходите за труд за единица продукция и продължаващата интеграция в световните вериги за създаване на стойност, са в основата на конкурентната позиция на България. Благодарение на силното вътрешно търсене и инвестиции, брутният вътрешен продукт (БВП) на Турция се е увеличил средно с 4,4 % през последните 5 години. Структурата на икономиката се подобрява, а икономическата интеграция с ЕС се запази висока.

Очаква се обаче кризата, свързана с COVID-19, да влоши значително икономическите перспективи на двете държави през 2020 г., по-специално по отношение на растежа на БВП, публичните финанси и заетостта. Икономиката на Турция е по-уязвима поради високата ѝ интеграция в световните вериги за създаване на стойност и зависимостта от туризма и транспорта – два от най-тежко засегнатите сектори.

На равнище ТГС се откриват някои несъответствия в регионалния БВП. В номинално изражение икономическият резултат за 2018 г. на всяка от турските провинции в района на ТГС е много по-висок от този на който и да е от български райони. БВП на Къркларели (3,361 милиона евро) например е 6 пъти по-висок от БВП на област Ямбол (593 млн. евро). Най-голямата икономическа продукция в българския район на ТГС се произвежда в област Бургас (2 644 милиона евро), чийто БВП все още е по-нисък от този на Одрин (3, 096 милиона евро) и Къркларели (3,36 милиона евро). От гледна точка на растежа на БВП турските провинции отново постигат по-добри резултати в сравнение с тези от българската страна. Не са наблюдавани признаци на икономически спад в програмния район, напротив, обхватът на икономическите дейности се увеличава във всеки от районите по ТГС, но икономиката на ТГС от турската страна на границата е по-производителна.

Брутна добавена стойност (БДС) е друг важен показател за икономическите резултати. През 2017 г. МСП имат важен принос за турската „нефинансова икономика“¹⁶. Те са представляват значителен дял (73,9 %) от общата заетост, осигурявайки почти три от четири работни места в Турция, надвишавайки в голяма степен средния дял на заетост на МСП в ЕС, който е 66,5 %. Въпреки това техният дял на БДС от 53,9 % е по-нисък от средния дял на МСП в ЕС, който е 56,4 %. В България МСП генерират две трети от общата БДС и три четвърти от общата заетост в страната, което далеч надвишава съответните средни стойности за ЕС от 56,4 % и 66,5 %. Годишната производителност на МСП, изчислена като добавена стойност на заето лице, възлиза приблизително на 12 800 евро. От друга страна, средната стойност за ЕС е почти 3,5 пъти по-висока – 44 600 евро. Средно всяко лице, наето от турско МСП, генерира само около една четвърт от добавената стойност, възлизаща на 10 700 евро, докато средната стойност за МСП в ЕС е над четири пъти по-висока, както е посочено по-горе.

На равнище ТГС, повечето МСП извършват дейност в сектора на услугите, чиято БДС формира регионалната специализация, следвана от промишлеността и селското стопанство, които само в Одрин и Ямбол са с дял над средния за ТГС района. БДС от промишленост е представена по-активно в провинция Къркларели, докато услугите преобладават значително в Бургас и Хасково.

Безработицата е друг макроикономически показател, който показва благоприятни икономически перспективи за региона на трансграничното сътрудничество. Въпреки че равнището на безработица в Турция се е увеличило умерено от 9,9 % през 2014 г. на 13,7 % през 2019 г., на равнище ТГС (ТР21: Текирдаг, Одрин, Къркларели,) е по-ниска от средната за страната и поддържа постоянен темп – 7,6 % (2014 г.) и 7,5 % (2018 г.). България поддържа по-здравословно равнище на безработица – 4,2 % през 2019 г., което е доста под средното за ЕС-28 (6,3 %). На равнище ТГС тя е намаляла значително от средно 12 % през 2014 г. на 5,3 % през 2019 г., но въпреки това е по-висока от средната за страната.

Следва също така да се подчертае, че положителните търговски практики между България и Турция са ключов показател за пораждащите растеж двустранни икономически отношения.

¹⁶ Информационен лист на SBA за Турция за 2019 г.

Данните показват тенденция към постоянно нарастване през последните години. България е сред първите 10 държави в областта на износа и вноса на провинции Одрин и Къркларели.

2.2 Потенциал за интеграция в международната туристическа мрежа

Един от европейските велосипедни маршрути, а именно трасето ЕвроВело 13: „Пътят на Желязната завеса“, преминава през района за ТГС. Това дава възможност за посещение на 20 държави, като се започне от Северна Финландия и преминавайки в близост до Балтийско море, Германия, Чешката република, Словакия-Братислава, Румъния и завършвайки в България, в малкия черноморски град Резово. Следването на този маршрут с дължина повече от 9 950 км е „жив“ урок по история, но и напомняне за мира и помирието, последвали падането на „Завесата“. Друг велосипеден и пешеходен маршрут, преминаващ през района на ТГС, е Султански път (известен като Цариградски път в България и Carski Drum /Carigradski Put в Сърбия). Султанският път преминава през 8 държави, започвайки от Виена с крайна точка Истанбул.

Маршрутите ЕвроВело имат туристическа цел, поради което те не свързват големите градове, а акцентират върху места с важно природно или културно наследство. Нито един от сегментите на коридора ЕвроВело, преминаващ през Турция и България, не е разработен или поне сигнализиран. Независимо от това, проектите, изпълнени в рамките на предишни периоди на Програмата за ТГС ИНТЕРРЕГ-ИПП България и Турция, са създали нови велосипедни маршрути в района на ТГС. Сред изброените по-долу населени места са свързани с маршрутите ЕвроВело. Проектът „Активен туризъм в Странджа и Сакар“ има за цел включването на мрежа от велосипедни маршрути в Странджа и Сакар. Мрежата включва десетдневен маршрут, започващ от най-западния край на българо-турската граница при град Свиленград през българската част на Странджа и Сакар, пресичащ границата на гр. Малко Търново и влизащ в турската част на Странджа. Маршрутът достига Черно море в село Къйкьой и оттам преминава на запад през градовете Къркларели, Одрин и Свиленград.

2.3 Добра регионална свързаност и потенциал за мултимодален транспорт

Районът на ТГС показва много добра свързаност, но потенциалът му за мултимодален транспорт продължава да не се използва в достатъчна степен. През нейната територия преминава един от коридорите на основната транс-европейската транспортна мрежа (TEN-T) с разширения към трети държави „ Ориент/Източно-Средиземноморие“. Регионът се ползва от Зелен коридор, който гарантира безпрепятствено преминаване на стоки. Това е важна предпоставка за привличането на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ), достъпа до нови пазари и подобряването на промишленото сътрудничество и интернационализация. Българският район на ТГС се пресича от автомагистрала А1 „Тракия“ от София до Бургас, както и от автомагистрала А4 „Марица“ от пътния възел Оризово (автомагистрала „Тракия“) до ГКПП Капитан Андреево. Автомагистрала „Марица“ свързва областите Хасково и Одрин. Анализът на структурата на пътната мрежа в различните области на българската част от програмния район показва, че и трите области имат относително висок дял на автомагистрала и първокласни пътища, построени на тяхна територия, което е над средното за страната (18,4), а именно 25,8 – за Бургас, 21,6 – за Хасково и 20,6 – за Ямбол.

Автомагистрала О-3 в Турция свързва провинциите Одрин и Къркларели с Истанбул. За турската част от допустимия район държавните пътища D100, D110, D550 и D555 свързват двете провинции помежду си и с магистралата. Общата дължина на между провинциалните и държавните пътища в Одрин е 676 км, а в Къркларели – 537 км (общо 65174 км в Турция).

На територията на България (2017 г.) са в експлоатация 4 030 км железопътни линии, от които 436 км са в трансграничния район. Мрежата ТЕН-Т „Ориент/Източно-Средиземноморие“ включва следните основни линии на националната железопътна инфраструктура, преминаваща през ТГС район: (1) железопътна линия Калотина запад (сръбска граница) – София – Пловдив – Димитровград – Свиленград (турска граница);(2) линия София – Бургас. В турската част на програмния район има 206 км железопътни линии. Планираните широкомащабни публични инвестиции за транспорта в Турция са съсредоточени върху високоскоростните железопътни линии и магистралите. Очаква се изграждането на железопътната линия Халкаль-Капъкуле да започне скоро. Тя ще свърже Европа с Азия, преминавайки през Истанбул, Текирдаг, Къркларели и Одрин. Това е четвъртият голям железопътен проект, финансиран от Европейския съюз в Турция, чиито разходи се оценяват на 1,1 милиарда евро. Очаква се проектът да бъде завършен след 4 години.

Въздушният транспорт в района на ТГС се обслужва от единственото международно гражданско летище – летище Бургас, което е включено в широкообхватната мрежа ТЕН-Т. Освен пътническите терминали, летището извършва и обработка на товари, включително специализирани товари, като допълва интермодалните транспортни функции на възел Бургас като част от основната мрежа ТЕН-Т.

Пристанище Бургас е единственото морско пристанище в България, включено в основната мрежа ТЕН-Т, която има връзка с автомагистрала „Тракия“ и железопътната линия 8, съставляваща едно от местоназначенията на основната мрежа ТЕН-Т. Пристанищните терминали Бургас-Изток и Бургас-Изток 2 са за общи и насипни товари, а пристанищният терминал Бургас-Запад също обработва контейнери. Терминалът Росенец е терминал за нефт и нефтопродукти, докато Несебър е терминал за пътнически услуги. Освен това има още 4 местни пристанища от регионално значение. В провинциите Одрин и Къркларели няма пристанища с национално и международно значение, а само много малки пристанища с местно значение, които се използват предимно за риболов – например пристанище Къйкькой на Черно море и пристанище Сазлидере (Кешан)в Егейско море.

В района функционират три трансгранично контролно-пропускателни пункта (ГКПП): Капитан Андреево-Капъкуле, (2) Лесово-Хамзабейли и (3) Малко Търново-Дерекьой. ГКПП Капитан Андреево-Капъкуле е сред най-големите и най-натоварените в света по отношение на броя на пътниците и количеството товари, преминаващи през него. По-голямата част от търговията между Турция/Близкия изток и Европа преминава през този ГКПП. ГКПП Лесово-Хамзабейли подкрепя Капитан Андреево-Капъкуле, докато ГКПП Малко Търново-Дерекьой се използва главно за туристически цели.

Въпреки големия потенциал за развитие на регионалните мултимодални транспортни мрежи, не е постигнат напредък по отношение на развитието на нито една от двете държави.

3. СЪВМЕСТНИ НУЖДИ ОТ ИНВЕСТИЦИИ

Съвместни инвестиционни нужди, които отразяват очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, както и целите на Териториалния дневен ред 2030, който има за цел да засили солидарността при насърчаването на сближаването и намаляването на неравенствата между по-добрите места и тези с по-малко проспериращи перспективи или изоставащи, са сходни.

- Инвестиции за многоизмерни интегрирани териториални мерки, насочени към преодоляване на разликата в доходите, относително високия риск от бедност, социалното приобщаване чрез услуги в общността и интегрирана заетост, здравна и социална мобилна подкрепа в домашна среда, подобряване на достъпа и качеството на услугите от общ интерес и предприятията;
- Инвестиции за разработване и прилагане на атрактивни възможности за заетост и всеобхватни цифрови програми за повишаване на дигиталната квалификацията, включително мерки на „сребърната икономика“, за изграждане на устойчив път към целта за заетост за 2030 г. от 78 %;
- Инвестиции за подобряване на качеството, съответствието на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, включително чрез адаптиране на образованието и обучението към нуждите на пазара на труда;
- Производствени инвестиции, насочени към проправяне на пътя към “зелен” преход, включително технологични изследвания и иновации за възобновяема енергия, прилагане на пилотни проекти и разпространение на най-добри практики;
- Инвестиции за въвеждане и разпространение на подхода „технология с определена цел“, който би стимулирал научноизследователската и развойна дейност, за намиране на решения, които отговарят на неотложността на екологичните и социалните предизвикателства в района на ТГС;
- Инвестиции за засилване на институционалното сътрудничество между правоприлагащите институции в областта на управлението на миграцията.
- Инвестиции за оползотворяване на потенциала в програмния район за интеграция в международната туристическа мрежа и за разработване на целогодишни туристически продукти с атрактивно предлагане на услуги през ненаатоварения сезон

4. ДОПЪЛВАНЕ И ПОЛЕЗНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ДРУГИ ПРОГРАМИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмата Interreg за трансгранично сътрудничество България – Турция, съфинансирана по Инструмента за предприеждателна помощ (Програмата за ТГС Interreg-ИПП III България-Турция допълва други програми и инструменти за финансиране. Ще се търси допълване с програмите на ЕС като „Права и достойства на гражданите“, „Еразъм+“, „ЕСФ+“, „Хоризонт Европа“, „Митници“, „Дигитална Европа“ и „Правосъдие“. Полезните взаимодействия и кумулативният ефект от това допълване могат да бъдат очертани по приоритетите на Програмата за ТГС Interreg-ИПП III“, както следва:

ПРИОРИТЕТ 1 ЩАДЯЩ ОКОЛНАТА СРЕДА ТРАНСГРАНИЧЕН РЕГИОН

Дейностите, предвидени по *Приоритет 3: Справедливият енергиен преход* на **Програма за развитие на регионите за периода 2021—2027 г.** ще бъдат насочени по-специално към разработването и прилагането на иновативни продукти, процеси и бизнес модели, насочени към повишаване на ресурсната ефективност на икономиката, както и към подкрепа и прилагане на иновации, насочени към висока въглеродна интензивност на икономиката, производствени инвестиции в МСП, прилагане на технологии, системи и инфраструктури за чиста енергия на достъпна цена, включително технологии за съхранение на енергия, инвестиции във възобновяеми енергийни източници и интелигентна и устойчива местна мобилност, подобряване на кръговата икономика чрез предотвратяване, намаляване, ефективно използване на ресурсите, повторна употреба, ремонт и рециклиране. По същия начин се предлагат мерки за насърчаване

на прехода към кръгова икономика по *Приоритет 1:Интегрирано градско развитие* и *Приоритет 2: Интегрирано териториално развитие на регионите*.

Друга програма, насочена отчасти към тези теми, е *Програма „Околна среда“ за периода 2021—2027 г.* Действията за подпомагане са насочени към насърчаване на устойчиво управление на водите, преход към кръгова икономика с ефективно използване на ресурсите, предотвратяване на генерирането на битови отпадъци, изграждане на центрове за подготовка за повторна употреба, рециклиране на отпадъци, системи за разделно събиране и рециклиране, инфраструктурни мерки за събиране, обезвреждане и пречистване на отпадъчните води, както и намаляване на замърсяването на въздуха от битово отопление и транспорт.

Мерките за обмен на знания, методология за проектиране, иновационни лаборатории и пилотни проекти, изпитване и реализиране на нови идеи също оформят програмните интервенции в посоката на кръговата икономика. Те ще стимулират развитието на пазари за кръгови и неутрални продукти по отношение на климата. Това е ясно подчертано в *Програма за „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ за периода 2021—2027 г.* Може да се установи и взаимно допълване с *Националния план за възстановяване и устойчивост на България по отношение на подкрепата за развитието на нисковъглеродна икономика чрез прилагане на мерки, които да допринесат за постигането на целите на Зелената сделка.*

Новата програма за ТГС Interreg-ИПП III ще допълни предвидените мерки чрез въвеждане на инвестиции за намаляване на емисиите на парникови газове и разработване на кръгови бизнес модели/решения за МСП, съчетани с уникалната възможност за обмен на ноу-хау, най-добри практики и информация между съответните местни предприятия от двете страни на границата като инструмент за по-нататъшно активизиране на трансграничния обмен и създаване на основа за по-задълбочено сътрудничество и съвместни дейности.

ПРИОРИТЕТ 2 ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

Ефективното интегрирано териториално развитие на местно равнище изисква широк набор от икономически стимули. Може да се установи ясна връзка с *Програма развитие на регионите за периода 2021—2027 г.* по отношение на предложените действия за насърчаване на икономическата дейност, инфраструктурата за здравеопазване, образование, социални дейности, култура, спорт, туризъм и културно наследство, за саниране на жилищни и обществени сгради, за устойчива градска мобилност, пътна инфраструктура и безопасност и развитие на функционални връзки, както и с качествена и безопасна среда, включително екологосъобразни инвестиции.

Новата програма за ТГС Interreg-ИПП III ще придаде допълнително измерение на териториалния подход чрез разширяване на междусекторните инвестиции отвъд границите с участието на партньори както от България, така и от Турция, за да се търсят решения на териториалните нужди въз основа на специална териториална стратегия.

ПРИОРИТЕТ 3 ПО-СИГУРЕН ТРАНСГРАНИЧЕН РЕГИОН

Преследвайки общи усилия, сътрудничество и координация в борбата срещу незаконната миграция и хуманитарните предизвикателства, свързани с мигрантите с други органи от областта, Програмата Interreg ИПП III ще търси полезни взаимодействия и допълване с Фонда за интегрирано управление на границите (ФИУГ), Фонда за убежище и миграция (ФУМ) и новият

Фонд за вътрешна сигурност (ФВС), за да направи управлението на миграцията регионален и европейски успех. Трябва обаче да се отбележи, че програмата Interreg IPA III ще се съсредоточи върху подкрепа на правоприлагащите органи в трансграничния район за справяне със специфичните предизвикателства за сигурността и хуманитарните въпроси, произтичащи от незаконната миграция, по начин, основан на сътрудничество и солидарност. Очаква се полезните взаимодействия да се появи чрез подходи, стандарти и кодекси за поведение при работа с мигранти. Следователно новата програма Interreg ИПП III ще генерира добавена стойност към укрепването на границата на ЕС и Турция, като страна-кандидат за членство. Освен това документът на Комисията „Съобщение за политиката на разширяване на ЕС за 2021 г.“ оценява Турция като добре интегрирана с пазара на ЕС по отношение както на търговските, така и на инвестиционните връзки. Страната е ключов партньор за ЕС в основни области от общ интерес, като миграцията, борбата с тероризма, икономиката, търговията, енергетиката и транспорта. Програмата за ТГС предоставя възможности за трансгранично сътрудничество във всички очертани области, в които Турция е постигнала напредък, следователно Програмата осигурява значителен принос към диалога с Турция за разширяване на ЕС.

Освен това Програмата изгражда силни полезни взаимодействия с помощта на ИПП III, чиято стратегическа цел „Икономическо, социално и териториално развитие на граничните райони, насърчаване на сътрудничеството между националните местни/регионални власти, сдружения, неправителствени организации и предприятия от съседни райони“ напълно съпада със стратегическия и тематичен обхват на Програмата за ТГС. По-конкретно, и двата инструмента допринасят значително за следните тематични клъстери на ЕС „По-зелена и подобрена ресурсна ефективност“ (ТП2 по ИПП III и ЦП2 по програмата за ТГС), „Подобрена бизнес среда и конкурентоспособност“ (ТП 5 и ТП 8 по ИПП III и ЦП5 по програмата за ТГС) и „Подобрен капацитет на местните и регионалните власти за справяне с местните предизвикателства“ (ТП 7 по IPA III и ИНТЕРРЕГ специфична цел 2 по Програмата за ТГС). В допълнение, програмата за ТГС:

- допълва Програмната рамка на ИПП III относно диалога на гражданското общество и межкултурния обмен между гражданските общества в Турция и ЕС (Действие № 2 – Гражданско общество), като предоставя, по Приоритет 2, разнообразни възможности за работа в мрежа през границата;
- допълва прилагането на ИПП III на кръгови практики (Действие № 4 Околна среда и изменението на климата), като предоставя, по Приоритет 1 и 2, възможности за работа в мрежа в кръгови производствени процеси и разработване на нови кръгови съвместни бизнес модели;
- допълва подкрепата на ИПП III за устойчивост на бедствия (Действие № 4 Околна среда и изменението на климата), като предоставя възможности, по Приоритет 2, за съвместни действия за намаляване на замърсяването и осигуряване на чист въздух, вода и храна и смекчаване и адаптиране към изменението на климата
- допълва подкрепата на ИПП III за преход към зелена икономика и цифрова трансформация (Действие № 7 Интелигентна и устойчива икономическа трансформация), като предоставя, по Приоритет 2, широкообхватни възможности за трансформация на икономиката в района и ТГС чрез мерки за цифров и енергиен преход.
- допълва подкрепата на ИПП III за ефективното прилагане на плана за действие на Турция за борба с незаконната миграция и насърчаване редовната миграция (AoS#2 - Подкрепа на усилията на Турция за ефективно управление на миграцията) чрез финансиране на съвместен проект от

стратегическо значение, насочен към подобряване на институционалната координация за оперативно сътрудничество в областта на откритата във вътрешността на страните незаконна миграция.

5. НАУЧЕНИ УРОЦИ

Програмата за ТГС Interreg-ИПП България- Турция за периода 2007—2013 г. функционира в широк кръг от приоритетни области и обхваща различни сектори, без ясно определяне на приоритетите. Въпреки тематичната концентрация, наложена от регламентите на ЕС през периода 2014—2020 г., областите на интервенция, определени в рамките на Програмата за ТГС Interreg-ИПП за периода 2014—2020 г., все още остават доста разнообразни и без никаква взаимозависимост.

За разлика от ограничените (дори намалени през периода 2014—2020 г.) финансови ресурси, интересът към Програмата остава висок и през двата програмни периода. За периода 2007—2013 г. – в рамките на 3-те открити покани за представяне на проектни предложения – са подадени 374 проекта и са подписани 143 договора, докато през периода 2014—2020 г. по 2-те открити покани (3-тата покана за представяне на проектни предложения е ограничена покана за целите на стратегически проект) 325 проекта са били подадени и са подписани 101 проекта. Това показва, че повече от 60 % от предложенията за проекти не са били финансирани и че разпръснатите секторни инвестиции въз основа на открити покани за представяне на проектни предложения са довели, от една страна, до сериозна конкуренция и високи очаквания на потенциалните бенефициенти, а от друга страна до разпокъсани и непоследователни интервенции, някои от които не са били пряко свързани с действителните нужди и потенциал на трансграничния регион.

Въпреки демонстрирания голям интерес, ниската компетентност на някои бенефициенти по отношение на изпълнението на определени мерки и ниското равнище на партньорство между публичния и неправителствения сектор, допринася за липсата на капитализация на резултатите от проекта. Освен това се наблюдава изчерпване при генерирането на идеи за проекти – например увеличен брой проекти, с вече финансирани подобни идеи/цели, а във всички отворени покани кандидатстват едни и същи организации/институции.

Резултати от извършените междинни и последващи оценки

Оценката на въздействието на Програмата за периода 2007—2013 г., както и междинната оценка на програмата за периода 2014—2020 г. показват, че в съответствие с многообразието на областите на интервенция са постигнати голям брой и различни резултати. От финансова гледна точка се наблюдава драстично разминаване между наличното, поисканото и договореното финансиране – средно общият приложен бюджет е с 435 % по-висок от наличното, докато 31 % от общия размер на поисканото финансиране е бил договорен. Често такива финансови диспропорции обуславят слабите ефекти на Програмата по отношение на ефикасността и устойчивостта. Ето защо за програмата е трудно да извлече ползи за общностите, да засили въздействието си върху региона и по-специално неговата добавена стойност, постигната чрез сътрудничество. В това отношение, за да се постигне видимо въздействие, е препоръчан нов, ориентиран в по-голяма степен към резултатите подход при изпълнението на бъдещите програми. Очаква се по-добрата насоченост на Програмата да засили връзките между нуждите и ресурсите (чрез насочване на повече средства към най-търсените области на интервенция) и по този начин да се постигнат пропорционални и устойчиви (не предварителни) последици за територията.

6. МАКРОРЕГИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ И СТРАТЕГИИ (МРС) ЗА МОРСКИТЕ БАСЕЙНИ

Предвид факта, че програмният район България-Турция включва крайбрежните райони на Черно море (Бургас и Къркларели), съществува необходимост от силна връзка между програмните ресурси и Общия дневен ред за Черно море и Стратегическата програма за изследвания и иновации за Черно море (СПИИ).

Общия дневен ред за Черно море е съсредоточен върху области, свързани със синята икономика, които допринасят за устойчивото икономическо развитие на региона и по-специално на крайбрежните райони (морско дело, рибарство и аквакултури, научни изследвания и иновации, свързаност, опазване на околната среда, туризъм, образование, възобновяема енергия (включително океанска енергия и енергия от възобновяеми източници недалеч от сушата) и газови хидрати и развитие на уменията, необходими за морската икономика)).

Инициативата СПИИ за Черно море определя четири основни стълба, въз основа на които може да се разработи нов набор от научноизследователски и иновационни дейности като: „Черноморския мост на знанието“ за справяне с основните предизвикателства пред научните изследвания в Черно море; „Черноморската синя икономика“ за разработване на продукти, решения и клъстери, които са в основата на Черноморския син растеж; „ключови съвместни инфраструктурни и политически фактори“ за изграждане на критични помощни системи и иновативни инфраструктури; „предоставяне на права на гражданите и засилена синя работна сила“ за образование и изграждане на капацитет.

„Син“ растеж

Стратегията за „син“ растеж подкрепя устойчивия растеж в морския и крайморския сектор като цяло. Тя се стреми да осигури по-съгласуван подход към морските въпроси чрез засилване на координацията между различните области на политиката, за да се засили сътрудничеството между крайбрежните държави – членки на ЕС, и държавите-кандидати и потенциални-кандидати за членство в ЕС. Стратегията се състои от три компонента: 1. Развитие на сектори с висок потенциал за устойчиви работни места и растеж; 2. Осигуряване на знания, правна сигурност и сигурност в „синята“ икономика чрез подобряване на достъпа до информация за морето; 3. Осигуряване на индивидуализирани мерки за насърчаване на регионалното сътрудничество между държавите чрез подкрепа на проекти и инициативи, финансирани от ЕС в областта на морското дело и мореплаването.

Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване

Конвенцията за опазване на Черно море от замърсяване е подписана през април 1992 г. и ратифицирана от всички черноморски крайбрежни държави през 1994 г. Основната ѝ цел е да обоснове общото задължение на договарящите се страни за предотвратяване, намаляване и контрол на замърсяването в Черно море, с цел защита и опазване на морската среда и осигуряване на правна рамка за сътрудничество и съгласувани действия за изпълнение на това задължение.

Стратегия на ЕС за морска сигурност, преработен план за действие за 2018 г.

Стратегията на ЕС за морска сигурност (СЕСМС), приета през юни 2014 г., е стратегия за справяне с всички предизвикателства от световната морска област, които могат да засегнат

хората, дейностите или инфраструктурите в ЕС. СЕСМС е преработена през 2018 г., чрез допълване на План за действие, предназначен да стимулира изпълнението на Стратегията.

Преработеният План за действие на ЕСМС за 2018 г. включва за първи път раздел, посветен изцяло на регионите и морските басейни, и четири действия, посветени на Черно море. Те предвиждат следното: 1) насърчаване на инициативи за регионално сътрудничество (Б.3.1); 2) подкрепа за полезните взаимодействия, насърчавани от Механизма за син растеж (Б.3.2); 3) подкрепа за работата, извършена за справяне с престъпността в басейна на Черно море (Б.3.3); И 4) усилия за насърчаване на многостранния диалог в региона (Б.3.4). Публикувани са няколко информационни фиша, представящи отделни региони и морски басейни, първият от които за Черно море, издаден през юни 2018 г.

7. ПРОГРАМНА СТРАТЕГИЯ: основни предизвикателства за развитие и политически отговори

Политиката и стратегическата рамка на Програмата са резултат на тригодишен процес на изработване. Началото е дадено през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали – и двете предоставиха данни и тенденции „отдолу-нагоре“. По време на срещите с заинтересовани страни на регионално ниво бяха потвърдени някои добре познати териториални предизвикателства като продължаващи и все още нерешени (липса на разнообразни възможности за работа, слаби умения за наемане на работа, висок риск от бедност и социално изключване, ниски доходи, неравномерно икономическо и целогодишно развитие на туризма в трансграничния район, и др.). В същото време се открояват редица противоположни демографски, здравни и икономически тенденции в района - отрицателна нетна миграция в българската част и положителна в турската част; здравната инфраструктура от турска страна е с по-голям капацитет от тази на съседния район; Турция се представя по-добре по отношение на уменията и иновациите и по-лошо по отношение на достъпа до финансиране и интернационализацията, докато България следва напълно противоположни посоки в същите области на политиката. По този начин участниците предложиха на програмните органи да търсят нови програмни подходи за преодоляване на резките секторни различия и засилване на териториалното сближаване на района на ТГС. Единодушно бе потвърдена необходимостта за осигуряване на равен достъп на МСП до програмните ресурси, и възприемането на предприятията като подпомагане на промяната, отговаряща на техните специфични нужди. Това се разглежда като един от иновативните начините програмата да се адаптира към онези, които най-много се нуждаят от нея. Положително бе оценена перспективата за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори, особено в енергийния сектор, като се отчита ролята на района за ТГС като стратегическо пресичане на енергийни коридори, свързващи доставчиците на енергия от изток и потребителите на енергия в запад, чиито външни ефекти обаче носят значителна опасност за околната среда за региона. Поради това участниците в консултациите изразиха необходимостта от повече трансгранични координирани действия в областта на енергетиката и околната среда. Темата за миграцията, която играе важна роля за програмния район, е оставена в ръцете на съответните публични органи от двете страни на границата, които да предприемат действия за нейното решаване. Незаконната миграция от Турция към ЕС се е увеличила през 2019 г., въпреки че цифрите продължават да са значително под тези, регистрирани преди официалните отчети. Това също е частично отражение на увеличаването на незаконната миграция към Турция през 2019 г. в сравнение с предходните години. Ето защо, успоредно с регионалните консултации, беше осъществен отделен кръг от институционални консултации по ТГС, посветени на миграцията, за да се изберат проектни идеи

от стратегическо значение. Разговорите с представители от съответните правоприлагащи институции от България и Турция разкри, че до момента няма достатъчно съвместно действия за институционално и оперативно сътрудничество за укрепване на доброто управление на миграцията в трансграничния район по координиран и солидарен начин., въпреки непрекъснатите актуални дискусии, предизвикани от бежанската криза през 2015 г. По този начин българските и турските правоприлагащи институции се съгласиха да разработят и предложат съвместен проект от стратегическо значение, насочен към укрепване на нивото на институционално сътрудничество в областта на управлението на миграцията. Изявлението от март 2016 г. на ЕС-Турция продължава да дава резултати, чрез намаляване на незаконните и опасни преминавания по Източносредиземноморския път към Европа и остава ключова рамка за сътрудничество в областта на миграцията. Наскоро предложеният нов Пакт за миграцията и убежището на ЕС подчерта, че в всеобхватните партньорства, миграцията трябва да бъде включена като основен въпрос, въз основа на оценка на интересите на ЕС и неговите партньорски държави. Турция продължи своите похвални усилия да приеме около 4 милиона бежанци от Сирия и други страни, което е най-голямата бежанска общност в света. ЕС и Турция продължават да предоставят значителна подкрепа на бежанците и приемащите общности в Турция, което е конкретно свидетелство за солидарността на ЕС. Документът „Съобщение за политиката на разширяване на ЕС 2021“ подчерта незаконната миграция като ключово предизвикателство за Турция и в същото време подчерта ТГС като критичен фактор за постигане на успех в управлението на миграцията в региона. Следователно предложеният проект от стратегическо значение по Програмата за ТГС е в пълно съответствие с отношенията между ЕС и Турция относно разширяването. Очаква се резултатите от стратегическия проект на Програмата за ТГС да засилят допълнително общите усилия, сътрудничество и координация на ЕС и Турция в управлението на незаконната миграция. Една надеждна политика на разширяване е геостратегическа инвестиция в мир, стабилност, сигурност и икономически растеж в цяла Европа.

Освен това, стратегическият и тематичният обхват на Програмата за ТГС напълно съответства на програмната рамка на ИПП III, както е илюстрирано в подраздел 4. Допълване и полезни взаимодействия с други програми и инструменти за финансиране от раздел 1.2. Това се илюстрира например решението за предоставяне на подкрепа за „зеления“ преход (от гледна точка на енергийната ефективност и перспективите на кръговата икономика) на предприятията, както и подкрепата за институционално трансгранично сътрудничество срещу откритата незаконна миграция във вътрешността, е едновременно и „отдолу-нагоре“, в резултат от регионалните консултации, и „отгоре-надолу“ заради политиката на разширяване на ЕС, Зелена сделка на ЕС, като това легитимира неговия избор.

Следователно се очаква Програмата да допринесе за процеса на разширяване и в същото време за укрепване на териториалното сближаване, като се вземат предвид социално-икономическите противоположни тенденции, които в момента протичат в района на ТГС. Предвид всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група за програмиране одобри следната обща цел на Програмата:

За укрепване на териториалното сближаване на трансграничния регион България-Турция

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се резки териториални различия между програмните райони с екстремни и противоположни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на програмния район остава ниско в ЕС

и под средното за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на програмния Приоритет „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ с 65% бюджет, предназначен за (1) постигане на устойчив икономически растеж, базиран на повишаване конкурентоспособността на местната икономика, дигитална и зелена трансформация и (2) разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес, вкл. намаляване на замърсяването и негативните ефекти от изменението на климата. Изпълнението на Приоритета чрез специална Интегрирана териториална стратегия е насочено към териториални предизвикателства като висока безработица (особено младежка) и риск от бедност, ниски доходи, слабо развит трансграничен туризъм, зелени, дигитални и мрежови бизнес възможности. Интегрираното развитие напълно съответства на целта на Програмата, тъй като и двете концепции предпоставят силно сътрудничество между териториалните участници. Насърчаването на истинското сътрудничество в рамките на този приоритет е извършено на три нива: програмиране (Съвместна работна група), изпълнение (чрез индикатори на Interreg, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен комитет/стратегически съвет за участие в процес на подбор на проекти).

Самият избор на Цел на политиката 5 и най-големият дял от програмния бюджет, на който се радва (65%), недвусмислено разкрива, че изграждането на взаимно доверие (изтъкнат принципът за присъединяване в Съобщението на Комисията „Подобряване на процеса на присъединяване – надеждна перспектива за ЕС за Западните Балкани“) и сътрудничеството между териториалните участници е поставено на централно място в програмната стратегия.

8. ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИНЦИПИ 2021-2027

Новият програмен период е белязан от ново поколение хоризонтални принципи. Тяхната цел е да насърчават еднакво важни разбирания и практики от различни области на политиката, чието кумулативно прилагане в крайна сметка ще донесе повече мир, здраве и благополучие за всички. Програмата за трансгранично сътрудничество ще проверява всеки одобрен проект за финансиране дали противоречи на принципите, описани тук. Хартата на основните права на ЕС остава основният принцип за насърчаване и гарантиране на равенството и приобщаването в цяла Европа. Управляващият орган на програмата(УО) ще се стреми да осигури баланс между половете в състава на СКН, както и ще изисква от изпълнителите на проекти да се придържат към Хартата на ЕС и да предоставят доказателства за това.

УО ще предприеме всякакви възможни действия по време на подготовката, изпълнението, мониторинга, докладването и оценката на програмата за трансгранично сътрудничество, за да повлияе положително върху премахването на бедността, социалното изключване и всяка форма на неравенство и дискриминация чрез насърчаване на социалното включване и обхващане на принципите и целите на Хартата. Концепцията за устойчиво развитие никога не е била толкова широко обхваната, колкото сега е заложена в новия програмен период. Регламент (ЕС) 2020/852 (Регламент за таксономията) е важен законодателен акт за увеличаване на устойчивите инвестиции и по този начин прилагането на Европейската Зелена сделка, включително икономика, която работи за хората и гарантира справедлив преход, който създава заетост и не оставя никой без подкрепа. Принципът „Ненанасяне на значителни вреди“ (DNSH), представен от Регламента за таксономията, изисква икономическата дейност да бъде в пълно съответствие с екологичните цели, определени в член 9 от Регламента за таксономията. Екологичната оценка (ЕО) на програмата обхваща всички аспекти на принципа и легитимира съответствието на програмата с него. Докладът за ЕО потвърждава, че в програмата за ТГС няма включване на дейности, които биха могли да причинят значителни вреди, както и включва описание на мерките

относно мониторинга, предвидени в член 9, параграф 1, буква в) и чл. 10 (мониторинг) от Директивата за СЕО. В хода на разработването на доклада за ЕО, компетентният орган по околна среда в България (Министерство на околната среда и водите) заключи, че няма необходимост програмата да преминава през паралелна оценка за съответствие със Закона за биологичното разнообразие. Очаква се определен принос на програмата към целите на ЕС за климата и биоразнообразието, въпреки че тези цели не са елемент основната цел на програмата за трансгранично сътрудничество. В допълнение, за да се гарантира максимално спазване на принципите и целите на Зелената сделка, всеки проект, подкрепян от програмата, трябва да има зелен компонент, който допринася за поне една от екологичните цели, посочени в член 9 от Регламента за таксономията.

Хolistичното измерение на ЕФРР и ИПП е залегнало в принципа на Нов Европейски Баухаус (НЕБ), който изисква от всички изпълнители на проекти и партньори да приведат своите инфраструктурни дейности в съответствие със заобикалящата ги среда, за да осигурят хармонично съвместно съществуване с природата, социалното включване и достъпност. НЕБ материализира новата инициатива на ЕС, чиято цел е да доведе до цялостна системна промяна за запазване на уникалните елементи на заобикалящата среда по отношение на естетичност, устойчивост и приобщаване. Подкрепените проекти трябва да допринасят за възстановяването на околната среда и екосистемните функции и услуги, климатичната неутралност, както и устойчивото управление на културните обекти. Всички, подкрепяни от програмата инициативи трябва да се стремят да поемат вълната на цифровата трансформация и да предложат цифрови решения под концепцията за „един стандарт за всички“. Тази концепция доведе до принципа на електронното сближаване, който се нуждае от по-голямо признание и по-широко приложение. Решенията по въпроса с различните електронни стандарти между държавите-членки и страните по ИПП обаче не са от компетентността на УО. Независимо от това, УО и НО са еднакво заинтересовани и мотивирани да прилагат принципа на електронното сближаване във всеки подходящ аспект на управлението на програмата за ТГС. Стратегическите обществени поръчки (СОП) също са хоризонтален въпрос, който предизвиква интерес и който се превърна в предпочитан инструмент за правителствата и политиците. Правилата за обществените поръчки наскоро бяха разширени, за да се постигнат не само икономически цели (съотношение цена/качество), но също така и социални и екологични цели, както и аспекти на иновациите. Всяка практика с обществени поръчки, свързана с програмата за ТГС, която ще се осъществява на територията на България, независимо от вида на възложителя, ще бъде приведена в съответствие с концепцията за СПП. Това е така, защото новите директиви на ЕС за обществените поръчки вече са транспонирани в националното законодателство за обществени поръчки и по този начин възложителите ще бъдат законово насърчени да постигнат по-голямо включване на иновативни, екологични и социални критерии при възлагане на обществени поръчки. Принципът за трайност на резултатите е заложен в изпълнението на програмата чрез редовни практики за наблюдение на подкрепяни проекти, за да се гарантира, че предоставеното финансиране е тясно свързано с устойчивостта на постигнатите резултати и ще доведе до желаните териториален ефект.

1.3. Обосновка за избраните цели на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и форми на подкрепа, разглеждащи, когато е целесъобразно, липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

Таблица 1

Избрана цел на политиката или избрана специфична цел на Interreg	Избрана специфична цел	Приоритет	Обосновка на избора
<p>ЦП 2 По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност</p>	<p><i>Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове</i></p>	<p><i>Щадяща околната среда трансграничен регион</i></p>	<p><i>Икономиките на България и Турция са сред най-енергоемките икономики в Европа. Въпреки постигнатия през последните десет години напредък, при който индексът на енергийната интензивност е намалял със 17,4 %, което надхвърля средното подобрене в ЕС (14,5 %), България продължава да бъде страната от ЕС с най-енергоемка икономика, като изразходва 3,6 пъти повече енергийни ресурси на единица БВП в сравнение със средното потребление на енергия в ЕС. В Прегледа на показателите за околна среда на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие за 2019 г. (ОИСР) се подчертават две основни екологични предизвикателства, пред които е изправена Турция: 1) зависима от изкопаемите горива икономика с висока въглеродна интензивност и (2) бързо увеличаващите се емисии на парникови газове. В своя Единадесети план за развитие за периода 2017—2023 г. Турция изтъква своята енергийна икономическа ориентация като докладва увеличение с 32,4 % на крайното потребление на енергия и 46 % на първичното енергопотребление през 2015 г. спрямо 2005 г. За да се постигне преход без въглеродни емисии, и двете страни поемат сходни стратегически посоки на развитие. В своя Интегриран национален план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК) българското правителство определя пътя за постигане на ниски нива на въглеродни емисии с конкретни мерки в съответствие с общата цел на ЕС за намаляване на емисиите на парникови газове с 80—95 % до 2050 г. В съответствие с приоритетите на ЕС в областта на енергийната ефективност ИНПЕК на България определя национални цели от 27,89 % намаление на първичното енергопотребление и 31,67 % намаление на крайното енергопотребление до 2030 г. Необходимостта България да предприеме мащабни мерки за енергийна ефективност е призната и в Националната стратегия за малките и средните предприятия за периода 2021—2027 г. в областта на въздействието на околната среда, мярка 6.1 Подкрепа на прехода към нисковъглеродна икономика чрез подобряване на енергийната и ресурсната ефективност на МСП и увеличаване използването на възобновяеми енергийни източници. По подобен начин Националният план за действие за енергийна ефективност (НПДЕЕ) на Турция за периода 2017—2023 г. поставя за цел да се намали първичното енергопотребление на страната с 14 % спрямо обичайните сценарии в няколко сектора. Турция е твърдо решена да ограничи темпа на растеж на националните емисии на парникови газове чрез прилагане на секторен подход. Например в НПДЕЕ за периода 2017—2023 г. се определя цел за постигане на най-малко 10 % намаление на потреблението на енергия за всеки подсектор на промишлеността. В странята общо 4.8</i></p>

			млрд. долара са инвестирани в енергийна ефективност за периода 2017-2020 г. В замяна на това са постигнати кумулативни спестявания от 3,19 милиона тона петролен еквивалент и 1,2 милиарда долара.
ЦП 2 По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност	Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективна използване на ресурсите икономика	Щадяща околната среда трансграничен регион	<p>Моделът на линейната икономика „вземи-направи-използвай-изхвърли“, който е неефективен, скъп и нещадящ природните ресурси, постепенно отстъпва пътя към бизнес модели със затворен цикъл, които съответстват на екологосъобразната концепция за повторно използване на материали. България и Турция обаче изостават от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика – производителност на ресурсите (напр. 0,4 евро/kg – БГ, 0,7 – ТР, 2,3 – ЕС-28), кръгово използване на материали, управление на отпадъците, конкурентоспособност и иновации. България отчита по-добри резултати в областта на управлението на отпадъците, а Турция отбелязва значителен напредък в управлението на отпадъчните води (доклад на ОИСП за околната среда за Турция от 2019 г.). В цитирания доклад, също така, се подчертава необходимостта Турция да постигне по-съществен напредък в прехода към нисковъглеродна, кръгова икономика. Данните за 2017 г. от проучването на Евробарометър за Турция относно МСП, ефективното използване на ресурсите и зеления пазар, показват ограничено внедряване на кръгови принципи в промишления сектор в цялата страна.</p> <p>По отношение на България, основното предположение е, че страната е напълно способна да премине към използване на остатъчна и отпадъчна биомаса, промишлени отпадъци и битови отпадъци, което ще стимулира нови кръгови бизнес модели. За да се постигне устойчиво използване и управление на ресурсите, като условие за преобразуване на икономиката от линейна към кръгова и за да се намали ресурсната интензивност, предприятията-кандидати по настоящата програма ще получат подкрепа за въвеждането на нисковъглеродни, кръгови технологии и бизнес модели, за насърчаване на ефективното използване на ресурсите през целия жизнен цикъл на продуктите, както и за разработване и прилагане на иновации в областта на кръговата икономика в съответствие с Иновационната стратегия за интелигентна специализация на България за периода 2021—2027 г. Цялата българска част от района на ТГС попада в тематичната област „Зелени технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика“ на новата Иновационната стратегия за интелигентна специализация на България.</p> <p>И двете държави обаче не са разработили своите Национални планове за действие за преход към кръгова икономика. При липсата на национални и стратегически насоки за прилагане на кръгови решения в промишления процес, Програмата ще се основава на стълбовете на новия План за действие на ЕК относно кръговата икономика.</p>
ЦП 5 Европа, по-близка до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи	Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично	Интегрирано развитие на трансграничния регион	Очакваното нарастване на регионалните различия между център и периферия, разделението между градските и селските райони и поляризацията около основните градски центрове изисква интегрирани политики и очертаването на все по-важната роля на местното ниво на компетентност в политиките за развитие. Това подчертава значението на локалните политики за действие в контраст с териториално недалновидните политики, които не отразяват в достатъчна степен местната действителност. Изборът на конкретната цел, включена в програмата, е направен с оглед на справянето

	<p>о местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</p>		<p>с тези предизвикателства, като се отчита и спазването на основните приоритети на Териториалния дневен ред 2030 – стремеж към по-балансирано развитие и по-равнопоставени условия на живот за всички територии, изправени пред демографски и обществени дисбаланси. Изборът на специфичната цел е допълнително обоснован от необходимостта да се поставят на равна основа градските и селските райони, когато става въпрос за предоставяне и осигуряване на услуги от общ интерес. По този начин програмата отчита принос в изпълнението на приоритета „Справедлива Европа“ на Териториалния дневен ред 2030 чрез прилагане на ориентиран към местните нужди подход, а не такъв, който залага на хаотични интервенции. Териториалният подход се очаква да разгърне местния потенциал като се задоволят идентифицирани нужди по последователен, ефикасен и устойчив начин. Това включва участието на всички участници, които имат активна роля в икономиката на района на ТГС (МСП, публични органи, НПО, организации със специална цел и т.н.), като по този начин се дава възможност за отговорни партньорства, създадени в подкрепа за благосъстоянието на целевия регион. Ефективното интегрирано териториално развитие на местно равнище изисква широк набор от икономически и водени от общностите стимули, които насърчават активното сътрудничество между заинтересованите страни и доставчиците на услуги от двете страни на границата. Избраната конкретна цел осигурява много добра стратегическа рамка за обединяване на предприятията, гражданите и органите в колективни действия, които носят споделени ползи и широко договорени решения на общите териториални предизвикателства. Що се отнася до рамката за изпълнение на ЦП5 (по отношение на действията, които трябва да бъдат подкрепени), нейните конкретни параметри ще бъдат разработени и подробно описани в Интегрираната териториална стратегия, чието кратко описание е представено в раздел „Деятности за подкрепа“.</p>
<p>ИНТЕРРЕГ специфична цел 2: По-безопасна и по-сигурна Европа</p>	<p>Подобряване на управлението на миграцията</p>	<p>По-сигурен трансграничен регион</p>	<p>С увеличаването на броя на лицата, търсещи убежище, които пребивават в България и Турция в резултат на продължаващия миграционен натиск в района на ТГС, несъмнено се подчертава нуждата от повишаване на институционалната координация за оперативно сътрудничество в областта на незаконната миграция, установена във вътрешността на двете държави. Регионалните дирекции на Министерство на вътрешните работи в Хасково, Бургас и Ямбол (България) и полицейските служби на провинции Одрин и Къркларели (Турция) до момента са изолирани от огромната институционална и финансова подкрепа на ЕС в областта на незаконната миграция, която се предоставя основно на граничните органи. Изброените по-горе институции работят с незаконни мигранти, заловени във вътрешността на съответната държава, в отсъствие на обща стратегия за действие и липса на капацитет за координиране и прилагане на такава стратегия. Поради това, основната цел на предлагания стратегически проект е да се подобри координацията между съответните органи с цел справяне с незаконната миграция на техните упълномощени територии в дух на сътрудничество и солидарност. Съответните полицейски служби никога не са провеждали съвместни действия за оперативно сътрудничество, насочени към решаване на въпросите, свързани с миграцията. Следователно</p>

		<p>равнището на институционално сътрудничество между тези институции продължава да бъде слабо, което представлява риск за ефективното управление на незаконната миграция сега и в бъдеще. Както се посочва в Оценката на риска на Фронтекс за 2020 г., всеки предполагаем или реален недостатък на системите за управление на миграцията и техните компоненти в транзитните региони (като Турция и България) може да доведе до много по-голям миграционен натиск към ЕС. Освен това, както посочва ЕК в доклада си „Управление на миграцията във всичките ѝ аспекти“ от 2018 г., въпреки намаляващия брой незаконни мигранти, заловени по външните граници на ЕС, структурният миграционен натиск продължава да бъде силен: необходимо е да се изгради система, която да може да устои на бъдещи кризи. Това означава преминаване от спорадични реакции на действие към устойчиви решения и всичко това може да бъде направено, ако в този процес биват въвлечени ключови институционални участници от двете основни зони на засичане на незаконна миграция – границата и вътрешността на страната. Поради това, за да може стратегическият проект да осигури подкрепа за разработването и прилагането на съвременна стратегия за сътрудничество в сферата на незаконната миграция в съответствие с международните стандарти за правата на мигрантите, въвличането на ГД „Митническо правоприменение“ (Министерство на търговията, Турция) в проекта, поради своите функции за контрол на миграцията, които се простират в рамките на страната, е силно необходимо. С обхващането на основните зони на засичане на незаконната миграция (ЗЗНМ) се предоставя възможността всички участващи в проекта институции да се обединят в колективното укрепване на капацитета си за трансгранично оперативно сътрудничество по начин, който да създава трайни, основани на сътрудничество и солидарност решения и стандарти за действие. Проектът се основава на съществуващите стратегически документи в областта, състоящи се от (1) Стратегически документ и Национален план за действие за незаконна миграция на Турция за периода 2021-2025, (2) Стратегия за националната сигурност на Република България, приета с Решение на Народното събрание на 14 март 2018 г. (3). Национална стратегия по миграция на Република България 2021-2025. и (4) Териториален анализ на трансграничния район България-Турция в рамките на Програмата за ТГС.</p>
--	--	---

2. Приоритети

2.1. Наименование на приоритета

Приоритет 1 – Щадящ околната среда трансграничен регион

2.1.1.1. Специфична цел

1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове

2.1.1.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Основната цел на избраната Цел на политиката е да се подкрепи енергийната ефективност в промишлените процеси. Промислеността е секторът с най-голямо потребление на енергия в България и Турция. В България в този сектор има застой в нормата за енергийна ефективност и причините за това включват липсата на значителни промени в промишлената структура, както и липсата на значително подобрение по отношение на използваните технологии и производствените процеси (Национален план за възстановяване и устойчивост). В резултат на това енергийната интензивност на българската промишленост остава най-високата в ЕС, почти три пъти по-висока от средната за ЕС.

Според Международната агенция по енергетика досега напредъкът, постигнат от Турция по Националния план за действие за енергийна ефективност, е нееднозначен и ще са необходими допълнителни усилия за постигане на целта за 2023 г. за икономии от 23,9 милиона тона нефтен еквивалент (Mtoe) с инвестиции от 10,9 милиарда щатски долара. Продължават да съществуват пропуски в прилагането му между и вътре в секторите, като напредъкът в политиката се забавя от забавяния в подзаконови нормативни актове и липса на търсене или стимули за продукти и услуги за енергийна ефективност, наред с други фактори.

Всичко това води до значително изоставане от постиженията на ЕС в областта на енергийната ефективност и определя необходимостта подкрепата по програмата да бъде съсредоточена върху ролята на енергоемките отрасли в прехода към нисковъглеродна икономика. Генералният план за конкурентна трансформация на енергоемките отрасли в ЕС, създаващ неутрална по отношение на климата кръгова икономика до 2050 г. (ЕК, 2019 г.), осигурява основа за идентифицирането на тези отрасли. Резултатите от Териториалния анализ показват доминиращата роля на енергоемките отрасли като текстил, храни и напитки, химикали, търговия на дребно (определени като енергоемките отрасли в Генералния план на ЕК, 2019 г.) в секторната специализация по ТГС. В Зелената сделка на ЕС се подчертава, че необходимостта от декарбонизация и модернизация на европейските индустриални инициативи е от съществено значение. Очаква се всички програмни мерки и инвестиции за енергийна ефективност да могат да отключат огромен потенциал за енергоспестяване на ключови енергоемки отрасли в района на ТГС и по този начин да допринесат за глобалните усилия и практики за декарбонизация. Точните енергоемки отрасли обаче ще се определят на етапа на изготвяне Насоките за кандидатстване, за да може подкрепата по програмата да бъде в съответствие с актуалните нужди.

МСП проявяват слаб интерес към инвестиции в енергийна ефективност, което представлява значителен риск за изпълнението и правилното развитие на трансграничния регион в съответствие със Зелената сделка и националните стратегически планове. МСП в районите на ТГС обикновено не са достатъчно добре запознати с концепцията за енергийна ефективност, която често се бърка с енергията от възобновяеми източници. Осведомеността за енергийната ефективност сред МСП е много ниска. За МСП, изискванията за данни и документация за инвестициите в енергийна ефективност са сложни и отнема време.

Липсата на знания и готовност на местните МСП да участват активно в прехода към нисковъглеродна икономика оправдава широката подкрепа за мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове. Ограничените ресурси по програмата обаче изискват по-целенасочен подход и приоритизиране на действията на МСП в тази насока, както и разграничаване от други програми на ЕС за финансиране, преследващи същите цели. За България това са Оперативна програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (с акцент върху възобновяемите енергийни източници и енергийната ефективност на сградния фонд – публична собственост) и Национален план за възстановяване и устойчивост (с акцент върху МСП от градските райони).

Неизчерпателният списък на дейностите, които ще бъдат финансирани, включва:

- Инвестиции за намаляване на емисиите на парникови газове и потреблението на енергия през целия жизнен цикъл на промишлеността, включително чрез замяна на старото оборудване с ново, по-енергийно ефективно;
- Инвестиции за енергийна ефективност на сграден фонд, собственост на предприятия, когато в тях се извършват производствените процеси;
- Инвестиции за прилагане на цифрови решения за събиране и анализиране на данни за емисиите на парникови газове и потреблението на енергия на ниво предприятие с цел подпомагане на вземането на решения, базирани на данни;
- Инвестиции за внедряване на енергийни системи за информация и управление в реално време и приложения за крайното потребление на енергия;
- Провеждане на одити на енергийна ефективност, но само като дейност (неразделна част) на проекти, прилагащи технологични решения за намаляване на потреблението на енергия в промишлените процеси и мерки за енергийна ефективност на сградния фонд, собственост на предприятията;
- Съвместно разработване на нови и осигуряване на достъп до съществуващи технологични решения за енергийна ефективност и намаляване на емисиите от парникови газове;
- Подобряване на обмена на ноу-хау, добри практики и информация между съответни местни предприятия от двете страни на границата, в областта на енергийната ефективност и намаляването на емисиите на парникови газове;
- Съвместни обучения и предоставяне консултантски услуги на предприятия в областта на енергийната ефективност;

Конкретната цел предвижда пряка подкрепа за микро-, малки и средни предприятия по смисъла на Препоръка на ЕК 2003/361, когато е приложимо, чрез средствата на Фонда за малки проекти, който предоставя възможности за опростено прилагане и изпълнение, съответстващи на нуждите на предприятията от лесен и бърз достъп до подпомагане.;

Стратегията за Черноморския басейн не предвижда действия, свързани с енергетиката, но изпълнението на тази конкретна цел е в пълно съответствие с екологичните аспекти на стратегията.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Позоваване: член 17, параграф 9, буква в)(i)

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за предоставяне

Н/П

2.1.1.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
Щадящ околната среда трансграничен регион	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	RCO116	Съвместно разработени решения	решения	0	12

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Щадящ околната среда трансграничен регион	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност	RCR104	Решения, възприети или разширени от	решения	0		9	система за наблюдения	

	ост и намаляване на емисиите на парникови газове		организацията					е на УО	
--	--	--	---------------	--	--	--	--	---------	--

2.1.1.4. Основни целеви групи

Основните целеви групи за СЦ 1.1 „Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове“ са:

- Съществуващите и новите ММСП, включително тези, организирани като кооперации и социални предприятия;

2.1.1.5. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Н/П

2.1.1.6. Планирано използване на финансови инструменти

Н/П

2.1.1.7. Ориентировъчно разпределение на програмираните средства на ЕС в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	038 Енергийна ефективност и демонстрационни проекти в МСП и спомагателни мерки	1 915 749,00
1	ЕФРР+ ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	046 Подкрепа за субектите, които предоставят услуги, допринасящи за нисковъглеродна икономика и устойчивост спрямо изменението на климата, включително мерки за повишаване на осведомеността	695 654,00

1	ЕФРР+ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата членка, така и извън нея	1 915 750,67
---	----------	---	---	--------------

Таблица 5: Измерение 2 – Форма на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	01-Безвъзмездни средства	4 527 153,67

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	18 Градове и предградия	3 831 499,67
1	ЕФРР+ИПА	1.1 Насърчаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове	20 Селски райони	695 654,00

2.1.2.1. Специфична цел

1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика

2.1.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

В допълнение към устойчивостта на околната среда все повече се признават икономическите ползи и значението на кръговата икономика за бизнеса. Разширяването на кръговата икономика, така че освен водещите страни, тя да обхване и най-широк кръг от икономически участници, ще осигури решаващ принос за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. и отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси, като същевременно се гарантира конкурентоспособността на ЕС в дългосрочен план, без да има изоставащи страни. Както е посочено в новия план за действие на ЕК за кръговата икономика, ЕС трябва да ускори прехода към модел на регенеративен растеж, който връща на планетата повече от необходимото, напредва към запазване на потреблението си на ресурси в рамките на възможностите на планетата и следователно се стреми да намали своя отпечатък върху потреблението и да удвои степента на кръгово използване на материалите през следващото десетилетие. Предприятията от двете страни на границата не разполагат с достатъчно знания и умения относно ползите от използването на кръгови принципи в своите

производствени процеси. Според неотдавнашно проучване („Въздействие на политиките в областта на кръговата икономика върху пазара на труда“ на Cambridge Econometrics, Trinomics и ICF) прилагането на принципите на кръговата икономика в цялата икономика на ЕС има потенциала да увеличи БВП на ЕС с още 0,5 % до 2030 г., като създаде около 700 000 нови работни места. Що се отнася до гражданите, кръговата икономика ще осигури висококачествени, функционални и безопасни продукти, които са по-ефективни и достъпни, имат по-дълъг живот и са проектирани за повторно използване, поправка и висококачествено рециклиране. Цяла нова гама от устойчиви услуги, модели продукти-услуги и цифрови решения ще доведат до по-добро качество на живот, иновативни работни места и усъвършенствани знания и умения.

Предизвикателствата за промишления сектор от областта на трансграничното сътрудничество в контекста на целите за двоен преход са значителни, като се имат предвид незадоволителните изходни позиции (ниски равнища на цифровизация и производителност на ресурсите, много високи равнища на въглеродна интензивност). Поради това съществува очевидна и спешна необходимост регионалните МСП да възприемат по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните производствени практики, като направят продуктите годни за неутрална по отношение на климата, ресурсно ефективна и кръгова икономика и намалят отпадъците през целия жизнен цикъл на продуктите.

За да се даде възможност на МСП да преминат към кръгова икономика, се предлага следният неизчерпателен списък на дейностите:

— Разработване на по-дълготрайни и подходящи за повторна употреба, поправка и рециклиране продукти, включително закупуване на съответното технологично оборудване. Моделите, които подлежат на рециклиране, следва да бъдат всеобхватни, като се има предвид инфраструктурата за рециклиране. Регулаторните органи следва да съпоставят квотите за рециклиране (напр. процент на рециклиране в ЕС на 75 % от отпадъците от опаковки до 2030 г.) с регионалния капацитет и да планират разширяването на потоците за рециклиране в координация с тези квоти.

— Разработване на нови бизнес модели, основани на наемане и споделяне на стоки и услуги (т.нар. модели продукт като услуга);

— Разработване на кръгови бизнес модели за насърчаване на създаването на тясна регионална верига за създаване на стойност чрез използване на модели на сътрудничество между предприятия, предприятия и потребители и потребители;

— Разработване на кръгови бизнес модели, решения и продукти на биологична основа;

— Подкрепящи мерки за споделяне на знания, методология на проектиране, иновационни лаборатории/центрове, групиране в клъстери като подходи за насърчаване на кръгови продукти и кръгови производствени процеси;

— Разработване на регионални практики за сертифициране, които възнаграждават регионални продукти въз основа на техните различни показатели за устойчивост, влияние върху околната среда и потенциал за кръгово потребление.

Конкретната цел предвижда пряка подкрепа за микро, малки и средни предприятия по смисъла на Препоръка на ЕК 2003/361, когато е приложимо, чрез средствата на Фонда за малки

проекти, който предоставя възможности за опростено прилагане и изпълнение, съответстващи на нуждите на предприятията от лесен и бърз достъп до подпомагане.

Стратегията за Черноморския басейн не предвижда действия, свързани с енергетиката, но изпълнението на тази конкретна цел е в пълно съответствие с екологичните аспекти на стратегията.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за предоставяне

Н/П

2.1.2.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
Щадящ околната среда трансграничен регион	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика	RCO116	Съвместно разработен и решения	решения	0	5

Таблица 3: Показатели за резултата

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референт на година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Щадящ околната среда трансграничен регион	1.2 Насърчаване на прехода към кръговата и основа	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	решения	0		4	система за наблюдение на УО	

ваща се на ефективно използване на ресурсите икономически									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2.1.2.4. Основни целеви групи

Основните целеви групи за СЦ 1.2 „Насърчаване на прехода към кръгова икономика“ са:

- Съществуващите и новите ММСП, включително тези, организирани като кооперации и социални предприятия;

2.1.2.5. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Н/П

2.1.2.6. Планирано използване на финансови инструменти

Н/П

2.1.2.7. Ориентировъчно разпределение на програмираните средства на ЕС в зависимост от вида на интервенцията

Позоваване: член 17, параграф 3, буква д)(vi) и параграф 9, буква д)(v)

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	069 Управление на търговски и промишлени отпадъци: превантивни мерки, мерки за минимизиране, сортиране, повторно използване и рециклиране	347 827,00
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	072 Използване на рециклирани материали като суровини в съответствие с критериите за ефективност	347 827,00

1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	075 Подкрепа за екологосъобразни производствени процеси и ефективно използване на ресурсите в МСП	622 277,36
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата членка, така и извън нея	622 277,36

Таблица 5: Измерение 2 – Форма на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	01 Безвъзмездни средства	1 940 208,72

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	18 Градове и предградия	1 592 381,72
1	ЕФРР+ИПА	1.2 Насърчаване на прехода към кръгова и ресурсно ефективна икономика	20 Селски райони	347 827,00

2.2. Наименование на приоритета

Приоритет 2 - Интегрирано развитие на трансграничния регион

2.2.1. Специфична цел

Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони

2.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Приоритет 2 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ ще даде възможност за преодоляване на мултитематичните предизвикателства в граничния район чрез интегрирана

териториална стратегия (ИТС) в съответствие с член 28 от Регламента за общоприложимите разпоредби. Очаква се интегрираните инвестиции за насърчаване на териториалното развитие в местната икономика да доведат до по-висока добавена стойност и да гарантират ефекта на лоста на средствата по ЕФРР и ИПП.

Изпълняваните досега програми са довели до голям брой и разнообразни резултати, но в същото време беше трудно да се установи техният ефект и специфичната добавена стойност на трансграничното сътрудничество. Поради това е налице силна необходимост от замяна на некоординираните и подобни на тях инвестиции с многостранни и многосекторни решения във всички ключови области на политиката, които определят степента на териториално сближаване.

Областта на политиката, която очертава перспективите за териториално икономическо развитие, е Европейският зелен пакт с неговите три цели: (1) Нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г.; 2) Икономически растеж, отделен от използването на ресурси, и (3) Никой човек и нито едно място да не бъдат изоставени. Справедливият и приобщаващ преход е водещият принцип на Европейския зелен пакт, който се нуждае от спешно прилагане във всички сектори, и по-специално тези с висок отпечатък върху околната среда, като например дейностите на предприятията и туризма. Комбинацията от Европейския зелен пакт и Териториалната програма до 2030 г. допълнително поставя пред малките и слабо развитите райони предизвикателството да преразгледат своите териториални пречки и потенциал за справяне с местните нужди чрез глобално договорени подходи (декарбонизация, промишлена симбиоза, приобщаване). Това е точната териториална програма за интегрирано развитие на програмния район – за подобряване на съвременния живот чрез устойчиви решения с ефективно използване на ресурсите и нулеви въглеродни емисии.

Следва да се отбележи, че в по-голямата част от областта на трансграничното сътрудничество, особено от българска страна, съществува висок риск от бедност, социално изключване, непрекъснатата емиграция на млади хора в активна възраст и по-голям дял на възрастните хора. Слабите възможности за заетост в селските райони водят до концентрация на бизнес дейности и възможности за заетост главно в големите градове. За всички трансгранични райони съществуват икономически различия, главно между градските и селските райони. Регионите са относително изолирани от националните икономики. Сред отрицателните последици от световната пандемия са уязвимостта на микропредприятията и малките предприятия, системите на здравеопазване, както и низходящите тенденции в туристическия сектор. Остарялата инфраструктура, свързана с предотвратяването на риска, ниското ниво на развитие на екологичния туризъм и високата степен на уязвимост по отношение на изменението на климата са често срещани слабости в районите. Все още съществуват проблеми с пътната инфраструктура и връзките на малките градове с главните пътища са слаби.

В същото време трансграничният район е богат на природни ресурси, културно и историческо наследство. Неизползваният потенциал оставя поле за бъдещо сътрудничество между заинтересованите страни и за интегрирано развитие на териториите. Предвид факта, че програмният район България-Турция включва крайбрежните райони на Черно море (Бургас и Къркларели), съществува необходимост от силна връзка между програмните ресурси и Общата морска програма и Стратегическата програма за научни изследвания и иновации за Черно море.

Всички тези констатации и териториални особености оформят стратегическата ориентация и насоченост на ИТС. При разработването на стратегията се преследва разумно равнище на агрегиране на стратегическата рамка в съответствие с новите подходи за програмиране, проявени в политиката на сближаване на ЕС за периода 2021—2027 г., както и средство за предварително

опростяване на изпълнението. Поради това ИТС преследват две основни стратегически цели, а именно:

1. Постигане на устойчив икономически растеж, базиран на повишаване конкурентоспособността на местната икономика, дигитална и зелена трансформация

2. Развитие на по-добър достъп до услуги от общ интерес

От типологична гледна точка ИТС ще подкрепят широк спектър от действия – научноизследователски и развойни дейности; създаване и разпространение на информация, знания и умения; обучения; услуги; изграждане на мрежи; изготвяне на политики; незначително обновяване, подобряване и поддръжка на пътища и съоръжения от обществено значение; защита и опазване и т.н. Кумулативните резултати от всички тези разнообразни действия, които ще бъдат насочени към преодоляване на широки тематични пречки и предизвикателства, ще доведат до интегриран ефект върху териториалното развитие. Незачерпателният списък на действията, които да бъдат подкрепени, включва:

— Съвместни действия за насърчаване на предприемачеството, цифровизацията (вкл. основани на ИКТ решения за управление и производство, като управление на връзките с клиентите (CRM), Платформа за данни на клиентите (CDP), планиране на ресурсите на предприятието (ERP) чрез технологична модернизация, участие в регионални вериги за създаване на стойност и интернационализация, прилагане на нови бизнес и технологични иновационни модели, модернизиране на производствените и информационните стратегии, по-широко внедряване на принципите и решенията за кръговост, маркетинг и научни изследвания. Ще бъде ясно съобщено на потенциалните кандидати, че по този приоритет ММСП няма да получават директна подкрепа за прилагане на модели на кръгова икономика, за да се разграничи тази подкрепа от другата по приоритет 1. Юридически лица, различни от ММСП, могат да кандидатстват или участват като партньори в интегрирани проекти от значение за кръговата икономика.

— Повишаване на квалификацията и изграждане на нови знания и умения на местните служители и незаемите с работа, учене или обучение лица; разработване на нови или подобряване на съществуващите условия за дистанционна работа; приемане на нови практики за управление на човешките ресурси с цел справяне с по-младите поколения;

— Разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти, където е приложимо, с нулев отпечатък върху околната среда, с цел преодоляване на сезонния характер на сектора, увеличаване на броя на посетителите и нощувките, подобряване на достъпа и качеството на туристическата инфраструктура чрез укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа; надграждане на практиките за маркетинг и брендиране;

— Насърчаване на съвместни действия за развитие на екосистемни практики и услуги при управлението на природни активи с туристически потенциал;

— Подкрепа за действия, насочени към широко прилагане на ориентирани към потребителите подходи при предоставянето на услуги от общ интерес, както и чрез включване на цифрови и екологични решения за обслужване в трансгранична среда;

— Осъществяване на съвместни действия за намаляване на замърсяването и въглеродния отпечатък и осигуряване на чист въздух, вода и храна, както и за адаптиране към изменението на климата и за предотвратяване и смекчаване на последствията от естествени и причинени от човека бедствия.

Видовете дейности са оценени като съвместими с принципа за ненанасяне на значителна вреда, по същия начин, както е посочено по-горе. Следва да се отбележи, че зелените и цифровите решения ще бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин ще станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ИТС. Това решение се разглежда като програмен инструмент за насърчаване на новата политика на сближаване.

ИТС е многосекторна стратегия и подкрепата за морския сектор има важна, макар и не централна роля в планирания курс за интегрирано териториално развитие. По този начин планираните действия в рамките на ИТС си взаимодействат с Общата морска програма за Черно море и стратегическата програма за научни изследвания и иновации за Черно море и се очаква да допринесат за нея (и двете са компоненти на стратегията на ЕС за син растеж), по-специално от гледна точка на повишаване на новите знания, подобряване на достъпа до информация и осигуряване на ефикасно и устойчиво управление на свързаните с морето дейности, включително аквакултурите и туризма, с цел поддържане на здрави морски и крайбрежни екосистеми.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за предоставяне

Н/П

2.2.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
Интегрирано развитие на трансграничния регион	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони	RCO 116	Съвместно разработени решения	решения	5	20
Интегрирано развитие на трансграничния регион	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното	RCO 87	Организации, които си сътрудничат трансгранично	организации	15	58

	наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони						
--	---	--	--	--	--	--	--

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Интегрирано развитие на трансграничния регион	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони	RCR 104	Решения, възприети или разширени от организациите	решения	0		44	система за наблюдение на УО	

2.2.4. Основни целеви групи

Основните целеви групи за СЦ 2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в области, различни от градските райони, са:

- Население в трансграничния район (население на областите Бургас, Хасково и Ямбол и Одрин и Къркларели)
- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи;
- Гражданско общество;

- Неправителствени организации;
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение;
- Социални институции;
- ММСП.

2.2.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Изпълнението на Приоритет 2 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ се планира да се осъществи въз основа на специална интегрирана териториална стратегия (ИТС), чието изпълнение ще се управлява от Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, съставен от представители на широк кръг от заинтересовани страни от двете страни на границата. Избраният подход „отдолу-нагоре“ за изпълнение на Приоритет 2 е в пълно съответствие с разпоредбите на Глава II „Териториално развитие“ на Регламента за общоприложимите разпоредби и Раздел II Териториално развитие на Регламента за ЕТС.

ИТС се изготви от Работна група, съставена от заинтересовани страни от региона (представителна извадка) – общини, области, НПО, професионални организации, бизнес организации и др. Групата се подпомага от външен изпълнител за изготвянето на стратегията, който има ангажимент да изготви разписването на стратегията и носи съответните отговорности за осигуряване на съответствие с чл. 29, ал. 2 от Регламента за общоприложимите разпоредби и чл. 20 от Регламента за ЕТС. За изработването на стратегическия контекст на ИТС като основа са използвани следните стратегически документи на регионални и местни заинтересовани страни:

- Интегрирана стратегия за териториално развитие на Южен централен район (за Република България);
- Интегрирана стратегия за териториално развитие на Югоизточния район (за Република България);
- Единадесети план за управление на района на Тракия 2014—2023 г. (за Република Турция).

Останалата част от работата и решението за окончателното дефиниране на тематичния фокус на ИТС бяха предоставени на широката общественост от областта под формата на открити консултации (пролетта на 2021 г.). В периода ноември-декември 2021 г. беше проведен втори кръг от консултации. Целта му беше да събере идеи за проекти от най-ниското стъпало на гражданското представителство и общностното ангажиране. Събраните идеи за проекти ще послужат като основа за създаване на списък с операции. Бяха организирани 4 уебинара за всички заинтересовани от двете страни на границата, позволявайки на участниците да се включат в дискусии по въпросите на ИТС и идеи за проекти.

Териториалното насочване на ИТС обхваща цялата програмна област, включваща следните видове територии: 1) градове и предградия, 2) селски райони 3) планински райони и 4) острови и крайбрежни райони. Избраният териториален фокус на ИТС беше изведен като препоръка от Териториалния анализ (ТА), който обхваща редица териториални особености (сходни

икономически, социални и териториални предизвикателства и възможности за развитие в различните територии), които обосновават подобно заключение. 5-те областни центъра в трансграничния регион (Бургас, Хасково, Ямбол, Одрин, Къркларели) са центрове за развитие на трансграничната територия и „възли“ на полицентрична селищна мрежа. Те обслужват останалата територия, реализират сложни взаимодействия и взаимозависимости с по-малки градове и други населени места. Всяка от тези 5 области (област Бургас, област Хасково, област Ямбол, провинция Одрин, провинция Къркларели) притежава общи характеристики на функционална зона, но поради ограниченото географско покритие е трудно да се адаптират с индивидуални инвестиционни планове. Докато работи в тези системи, пространственият обхват на ИТС може да премине официалните граници на региона на ТГС. Това показва, че функционалните зони имат условни граници в зависимост от функционалния обхват на започнатата дейност/интервенция/мярка. Следователно може да се каже, че територията на ИТС благоприятства разработването и прилагането на интегриран отговор на показаните нужди и потенциали за развитие, стеснен по обхват, за да покрие критерия за осъществимост.

Интегрираният подход за посрещане на общи нужди и използване на съществуващите потенциали ще се реализира чрез многосекторен пакет от мерки (групирани в списък с операции). Изпълнението на ИТС ще бъде поверено на Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, който също ще участва в избора на операции и ще си сътрудничи с националните органи за вземане на решения за финансиране от ЕС, като Съветите за регионално развитие в Република България. Този подход е избран, за да гарантира и свидетелства за недвусмислената връзка между ИТС и местните заинтересовани страни.

2.2.6. Планирано използване на финансови инструменти

Н/П

2.2.7. Ориентировъчно разпределение на програмираните средства на ЕС в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	013 Цифровизация на МСП (включително електронна търговия, електронен бизнес и бизнес процеси в мрежа, центрове за цифрови иновации, „живи лаборатории“, интернет предприемачи и нови ИКТ предприятия, B2B)	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност	016 ИКТ решения за държавното управление, електронни услуги и приложения	1 886 000,00

		в райони, различни от градските зони		
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	021 Стопанско развитие и интернационализация на МСП, включително производствени инвестиции	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	028 Трансфер на технологии и сътрудничество между предприятията, изследователските центрове и висшето образование	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	058 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: наводнения и свлачища (включително повишаване на информираността, системи за гражданска защита и управление на бедствия, инфраструктури и екосистемни подходи)	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	059 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: пожари (включително повишаване на информираността, системи за гражданска защита и управление на бедствия, инфраструктури и екосистемни подходи)	3 000 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	067 Управление на битови отпадъци: превантивни мерки, мерки за минимизиране, сортиране, повторно използване и рециклиране	1 886 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично	083 Велосипедна инфраструктура	943 000,00

		местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони		
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	134 Мерки за подобряване на достъпа до пазара на труда	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	136 Специфична подкрепа за младежка заетост и социално-икономическа интеграция на младите хора	471 500,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	146 Подкрепа за адаптирането на работниците, предприятията и предприемачите към промените	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	158 Мерки за подобряване на равния и навременен достъп до качествени, устойчиви и финансово достъпни услуги	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	165 Опазване, развитие и популяризиране на публични туристически активи и туристически услуги	3 471 500,00
2	ЕФРР+ИПА	2. Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура,	166 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги	943 000,00

		природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони		
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	167 Опазване, развитие и популяризиране на природното наследство и екотуризма извън рамките на защитените зони по „Натура 2000“	943 000,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	171 Най-отдалечени региони: подкрепа за компенсиране на допълнителните разходи, свързани с климатичните условия и затрудненията поради релефа	948 843,89

Таблица 5: Измерение 2 — Форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	01 – Безвъзмездни средства	21 093 843,89

Таблица 6: Измерение 3 — Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	18 Градове и предградия	5 273 460,98
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство,	20 Селски райони	5 273 460,97

		устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони		
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	21 Планински райони	5 273 460,97
2	ЕФРР+ИПА	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в райони, различни от градските зони	22 Острови и крайбрежни райони	5 273 460,97

2.3. Наименование на приоритета

Приоритет 3. По-сигурен трансграничен регион

2.3.1. Специфична цел

3.1 Подобряване на управлението на миграцията

2.3.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Стратегически проект, свързан с укрепването на капацитета на правоприлагащите институции от двете страни на границата за справяне с незаконната миграция в дух на сътрудничество и солидарност, ще бъде насочен към приоритета „По-сигурен граничен район“ по ИНТЕРРЕГ Специфична цел 2: По-безопасна и по-сигурна Европа. Партньори по проекта ще бъдат Регионална дирекция на Министерство на вътрешните работи Хасково, Регионална дирекция на Министерство на вътрешните работи Бургас и Регионална дирекция на Министерство на вътрешните работи Ямбол от българската страна, а от турска страна – управител на Одрин и управител на Къркларели.

С увеличаването на броя на бежанците, които пребивават в България и Турция в резултат на продължаващия миграционен натиск в областта на трансграничното сътрудничество, стана очевидна необходимостта от засилване на институционалната координация за оперативно сътрудничество в областта на установената незаконна миграция във вътрешността. Регионалните дирекции на Министерство на вътрешните работи в Хасково, Бургас и Ямбол (България) и правоприлагащите отдели на провинции Одрин и Къркларели (Турция) до момента са изолирани от огромната институционална и финансова подкрепа на ЕС в областта на незаконната миграция, която се предоставя основно на граничните органи. Изброените по-горе институции се занимават с незаконни мигранти, заловени на територията на съответната държава (засичане във

вътрешността) поради липсата на всеобхватна стратегия за сътрудничество в областта на незаконната миграция и на капацитет за координиране и прилагане на такава стратегия.

Дейностите по проекта, предвидени в рамките на този проект, са свързани със специфичната цел: Подобряване на управлението на миграцията, тъй като те са насочени към повишаване на способностите на служителите на правоприлагащите органи от двете страни и едновременно увеличаване на трансграничното въздействие, като всички те ще допринесат за постигането на конкретната цел. Планираните обучения ще повишат познанията за нормативната уредба на международно и европейско равнище и ще повишат езиковите умения, които ще играят важна роля за намаляване на пречките, дължащи се на езика. Предоставянето на специализирано оборудване ще осигури на служителите на правоприлагащите органи необходимото оборудване за по-ефективна борба с незаконната миграция. Проектът ще спомогне за изграждането на система в случай на бъдещи кризи и ще промени начина на реакция от реакции на извънредна база към трайни решения и всичко това може да бъде направено, ако в процеса участват ключови институционални участници, обхващащи двете основни области, в които е установена незаконна миграция – на границата и във вътрешността на страната.

Примерният вид действия, които ще бъдат подкрепени, са свързани с:

- Провеждане на обучения, обмен на опит и добри практики, учебни посещения с цел подобряване на институционалното сътрудничество и капацитета;
- Мерки за повишаване на сигурността в градските и крайградските райони на трансграничния регион;
- Доставка на специализирано оборудване/устройства за подобряване на техническите възможности и повишаване на физическия капацитет на служителите/службите на правоприлагащите органи в трансграничния регион.

Видовете дейности са оценени като съвместими с принципа на ненанасяне на значителни вреди, по същия начин, както е посочено по-горе.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за предоставяне

Н/П

2.3.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
По-сигурен трансграничен регион	3.1 Подобряване на управлението	RCO 81	Участие в съвместни трансгранични действия	участия	91	367

	на миграцията					
--	---------------	--	--	--	--	--

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референт на година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-сигурен трансграничен регион	3.1 Подобряване на управлението на миграцията	RCR 85	Участия в съвместни трансгранични и действия след приключване на проекта	участия	0		50	система за наблюдение на УО	

2.3.4. Основни целеви групи

Предвижда се действията, подкрепяни по този приоритет, да донесат ползи за следните целеви групи:

- Население в трансграничния район (население на областите Бургас, Хасково и Ямбол и Одрин и Къркларели);
- Посетители в трансграничния регион;
- Мигранти и лица, търсещи убежище;
- Публични органи и доставчици на услуги;
- Предприятия;
- Потенциални инвеститори и местни икономически оператори;
- Правоприлагащите органи в граничния район;
- Потенциални бенефициери:
 - Областни дирекции на МВР – Хасково, Бургас и Ямбол;
 - Правоприлагащ отдел в провинции Одрин и Къркларели
 - Други правоприлагащи органи.

2.3.5. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Н/П

2.3.6. Планирано използване на финансови инструменти

Н/П

2.3.7. Ориентировъчно разпределение на програмираните средства на ЕС в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
3	ЕФРР+ИПА	3.1 Подобряване на управлението на миграцията	174 Interreg: управление на преминаването на границите и управление на мобилността и миграцията	1 691 756,72

Таблица 5: Измерение 2 — Форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР+ИПА	3.1 Подобряване на управлението на миграцията	01 – Безвъзмездни средства	1 691 756,72

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
3	ЕФРР+ИПА	3.1 Подобряване на управлението на миграцията	18 Градове и предградия	1 691 756,72

3. Финансов план

3.1 Финансови бюджетни кредити по години

Таблица 7

Фонд	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	Общо
ЕФРР (цел „Териториално сътрудничество“)	0	2 437 702	2 476 859	2 516 799	2 557 537	2 119 228	2 161 613	14 269 738
ИПП III ТГС (1)	0	2 514 285	2 582 360	2 616 772	2 669 137	2 277 519	2 323 152	14 983 225
ТГС по ИССРМС (1)								
ИПП III (2)								
ИССРМС (2)								
ПОСТ (3)								
Средства от Interreg (4)								
Общо	0	4 951 987	5 059 219	5 133 571	5 226 674	4 396 747	4 484 765	29 252 963
(1) Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество. (2) Направления Б и В на Interreg. (3) Направления Б, В и Г на Interreg. (4) ЕФРР, ИПП III, ИССРМС или ПОСТ, като единична сума по направления Б и В								

3.2 Общо бюджетни кредити по фонд и национално съфинансиране

Таблица 8

Цели на политиката №	Приоритет	Фонд (което е приложено)	Основа за изчисляване на подкрепата от ЕС (общ допустим разход или публичен принос)	Финансов принос на ЕС (а)=(а1)+(а2)	Индикативно разпределение на финансовия принос на ЕС		Национален финансов принос (б) = (в) + (г)	Индикативно разпределение на националния принос		Общо (д) = (а) +(б)	Процент на съфинансирване (е) = (а)/(д)	Финансов принос от трети държави (за информация)
					без ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (а1)	За ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (а2)		Национален публичен (в)	Национален частен (г)			
2	Приоритет 1	ЕФРР	Общ допустим разход	3 171 052,89	2 882 775,36	288 277,53	559 597,58	559 597,58	0,00	3 730 650,47	0,85	
		ИПП III ТГС (1)	Общ допустим разход	3 296 309,50	2 996 645,00	299 664,50	581 701,69	581 701,69	0,00	3 878 011,19	0,85	

		ТГС по ИССРМС (1)										
		ИПП III (2)										
		ИССРМС (2)										
		ПОСТ (3)										
		Средства от Interreg (4)										
5	Приоритет 2	ЕФРР	Общ допустим разход	10 305 921,89	9 369 019,90	936 901,99	1 818 692,11	1 818 692,11	0,00	12 124 614,00	0,85	
		ИПП III ТГС (1)	Общ допустим разход	10 787 922,00	9 807 201,82	980 720,18	1 903 750,95	1 903 750,95	0,00	12 691 672,95	0,85	
		ТГС по ИССРМС (1)										
		ИПП III (2)										

		ИССРМС (2)										
		ПОСТ (3)										
		Средства от Interreg (4)										
<i>ISO</i> 2	<i>Приоритет</i> 3	ЕФРР	Общ допу стим разх од	792 763,22	720 693,84	72 069,38	139 899,40	139 899,40	0,00	932 662,62	0,8 5	
		ИПП III ТГС (1)	Общ допу стим разх од	898 993,50	817 266,82	81 726,68	158 645,92	158 645,92	0,00	1 057 639,42	0,8 5	
		ТГС по ИССРМС (1)										
		ИПП III (2)										
		ИССРМС (2)										
		ПОСТ (3)										
		Средства от										

		Interreg (4)										
	Общо	Всички фондове	Общ допу стим разх од	29 252 963,00	26 593 602,74	2 659 360,26	5 162 287,65	5 162 287,65	0.00	34 415 250,65	0,8 5	
		ЕФРР	Общ допу стим разх од	14 269 738,00	12 972 489,10	1 297 248,90	2 518 189,09	2 518 189,09	0.00	16 787 927,09	0,8 5	
		ИПП III ТГС (1)	Общ допу стим разх од	14 983 225,00	13 621 113,64	1 362 111,36	2 644 098,56	2 644 098,56	0.00	17 627 323,56	0,8 5	
		ТГС по ИССРМС (1)										
		ИПП III (2)										
		ИССРМС (2)										
		ПОСТ (3)										
		Средства от										

		Interreg (4)										
	Общо	Всички фондове	Общ допу стим разх од	29 252 963,00	26 593 602,74	2 659 360,26	5 162 287,65	5 162 287,65	0.00	34 415 250,65	0,8 5	

4. Предприети действия за привличане на съответните партньори в подготовката на програмата по Interreg и ролята на тези партньори по програмата в изпълнението, мониторинга и оценката на програмата

Целият цикъл на програмата, включително подготовката, изпълнението, мониторинга и оценката на програмата, е замислен така, че да гарантира активното участие на съответните партньори.

Принципът на партньорство е ключов елемент при усвояването на фондовете на ЕС, като се основава на подхода на многостепенно управление и гарантира участието на гражданското общество и социалните партньори. Като част от процеса на изготвяне на програмирането и в съответствие с подхода „отдолу нагоре“ се проведе широк процес на консултации с участието на публични органи, представители на гражданското общество, социални партньори и предприятия. Документите, свързани с програмирането, като например Документ за трансгранична ориентация, териториален анализ, интервенционна логика и др., бяха публикувани на уебсайта на програмата и бяха предоставени на разположение на обществеността.

1. Регионални консултации

Процесът на подготовка на програмата Interreg-ИПП за трансгранично сътрудничество между България и Турция започна през 2019 г. с регионални консултации и срещи, на които бяха представени новите елементи за програмния период 2021—2027 г. Консултациите и срещите бяха проведени в периода август – октомври 2019 г. както на турска, така и на българска територия. В Турция бяха проведени шест срещи на регионални фокусни групи – 2 в Одрин (на 29.7.2019 г. и 30.7.2019 г.) и 4 в Къркларели (на 31.7.2019 г. и 1.8.2019 г.) и широка регионална консултативна среща в България (през октомври 2019 г. в Бургас). Целта на проведените регионални консултации беше да се определят местните нужди, като се следва подходът „отдолу нагоре“. Заседанията бяха посветени на регионалните и местните заинтересовани страни, тъй като те лесно могат да подчертаят предизвикателствата и потенциала на дадена територия. Основната цел беше да се включат предложения от заинтересованите страни относно приоритизирането на целите на политиката и възможните интервенции.

По време на регионалните консултации бяха изтъкнати следните основни въпроси, които изискват специални мерки по програмата, а именно: отрицателно демографско развитие, масово обезлюдяване в селските райони; миграция на квалифицирана работна сила с висока степен на уязвимост към изменението на климата; сезонен характер на туристическия сектор; остаряла инфраструктура, свързана с предотвратяването на риска; недостатъчно развита пътна, туристическа и екологична инфраструктура. Регионалните и местните заинтересовани страни изразиха желание за въвеждане на нови партньорства, но също така настояваха за устойчивостта на предишните партньорства и за опита в сътрудничеството със съседната държава. ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ беше подкрепена от участващите заинтересовани страни.

Въз основа на статистическите данни, събрани на ниво програма, както и на резултатите от регионалните консултации, беше изготвен териториален анализ на програмния район.

2. Съвместна работна група за програмиране (СРГ)

Процесът на програмиране продължи със създаването на съвместна работна група (СРГ) за стратегическо планиране и програмиране през ноември 2019 г. СРГ направлява фазата на програмиране и гарантира качеството и ефективността на подготовката на програмата в съответствие с приложимата правна рамка на Европейския съюз. Тя играе ключова роля в организирането на диалога със съответните заинтересовани страни, като допринася за резултатите от националните и регионалните консултации и т.н. СРГ отговаря за одобряването на окончателния проект на програмата и нейните изменения на етапа на консултации с Европейската комисия. СРГ се състои съответно от делегации на България и Турция, в които участват национални, регионални и местни представители от двете държави. На първото заседание на СРГ (на 12 ноември 2019 г.) бяха одобрени процедурният правилник на съвместната работна група и концептуалният документ за програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Турция за периода 2021—2027 г. На второто си заседание (на 24 септември 2020 г.) СРГ одобри Териториалния анализ и логиката на интервенцията на бъдещата програма. На 24 февруари 2021 г. чрез писмена процедура СРГ одобри преразгледаната логическа информация за интервенцията на програмата (след изменението на проектите на регламенти) и възложи мандат на управляващия орган и националния орган да изготвят и представят предложението за програмния документ. Първият вариант на програмата беше одобрен на 14 септември 2021 г. от СРГ по време на онлайн заседание.

3. Работна група за изработване на Интегрирана териториална стратегия за трансграничния регион

Във връзка с разработването на териториална стратегия за интегрирани мерки и избран приоритет на програмата в рамките на ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ по Програмата за ТГС между България и Турция за периода 2021—2027 г. беше създадена работна група. Работната група включва представители на местните заинтересовани страни – местни органи, предприятия, НПО и др., и има подпомагащи функции по време на всички етапи от изготвянето на многогодишната стратегия за интегрирано териториално развитие за периода 2021—2027 г. с цел да се отговори на нуждите на Програмата за ТГС Interreg – ИПП България – Турция 2021—2027 г., за да се допринесе за устойчивото икономическо развитие на региона. Основната отговорност на работната група е да си сътрудничи с консултанта по време на разработването на Териториалната стратегия за интегрирани мерки по ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ и да използва резултатите от диалога със съответните заинтересовани страни, бази данни, експертни позиции и т.н.

Широките консултации по подготовката на програмата за трансгранично сътрудничество между България и Турция за периода 2021—2027 г. ще продължат с обществени консултации по стратегията за интегрирано териториално развитие и докладите за оценка на околната среда за програмата и стратегията.

4. Изпълнение, наблюдение и оценка

Веднага след като Европейската комисия одобри програмата INTERREG-ИПП за трансгранично сътрудничество България – Турция 2021—2027 г., ще бъде създаден съвместен комитет за наблюдение (СКН)(в рамките на три месеца след одобряването на Програмата в съответствие с член 28 от Регламент (ЕС) 2021/1059). Съставът на комитета се договаря от участващите държави и е в съответствие с разпоредбите на член 29 от регламента за Interreg. Съставът на СКН ще зачита принципите на партньорство и многостепенно управление и ще включва публични институции (регионални, местни и други); икономически и социални партньори; представители на гражданското общество, като екологични партньори, неправителствени организации и органи, отговорни за насърчаване на социалното включване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията; изследователски организации и университети и т.н. СКН включва също заинтересовани страни от регионалните консултации и членове на работната група за изработване на Интегрирана териториална стратегия. Подходът ще осигури затваряне на цикъла и приемственост в процеса на идентифициране на проекти, наблюдение на изпълнението и оценка на програмата. СКН ще бъде надлежно информиран за дейността на Техническата помощ.

Основните компетенции и отговорности на Комитета за наблюдение ще бъдат определени в съответствие с член 30 от Регламент (ЕС) 2021/1059.

Програмата ще продължи да насърчава прозрачността, като публикува всички важни документи за консултация на уебсайта на Програмата. Всички заинтересовани страни ще бъдат поканени да изпратят коментари. Важна роля в изпълнението на ПС 5 ще има управляващият орган на Интегрираната териториална стратегия на зоната за ТГС, който ще работи в тясно сътрудничество със СКН на Програмата, за да осигури успешното изпълнение на ЦП 5.

5. Подход към комуникацията и публичността за програмата по Interreg (цели, целеви групи, комуникационни канали, включително отразяване в социалните медии, където е приложимо, планиран бюджет и съответните показатели за мониторинг и оценка)

Програмата ще направи преглед на добрите практики в комуникацията от предходния период и ще приложи гъвкав подход за достигане до целевата аудитория. Това се изразява в следните комуникационни цели:

- да направи програмата известна, привлекателна и леснодостъпна;
- да подпомогне бенефициентите при изпълнението на проектите;
- да се гарантира широко признаване на подкрепата от ЕС за развитие на програмния район.

Основният акцент на комуникационните дейности е насочен към потенциалните кандидати, бенефициерите, заинтересованите страни и институциите, участващи в изпълнението.

Дейностите по комуникация и видимост ще достигнат до широка аудитория от целевата територия, както географски, така и тематично, и ще следват целите на програмата.

Целевите групи са:

- Потенциални бенефициери: публични органи, МСП, НПО, институции за научни изследвания и обучения, други съвместни трансгранични структури.
- Други заинтересовани страни – национални, регионални и местни власти, бизнес, социални, туристически, културни, спортни сдружения и заинтересовани страни от другите оперативни програми;
- Национални/регионални/местни медии от двете държави;

При комбинацията от комуникационни канали се вземат предвид тематичните цели на програмата. Съществуват както цифрови, така и традиционни инструменти:

Канали за комуникация

1. Дигитални

- Уебсайт;
- Социални медии (Facebook и YouTube);
- Електронни прояви (срещи, работни срещи, конференции, семинари, обучения);
- Дейности за връзки с обществеността (информационни бюлетини, електронни брошури, Наръчник за визуална идентичност)

2. Традиционни

- Дейности за връзки с обществеността (съобщения за медиите, публикации, интервюта, показване, кратки видеоматериали)
- Сигнализация (блокове с логото на програмата на входа на сградата и на УО, НО, СС, знамето на ЕС);

3. Мероприятия/обучения

- Срещи, работни срещи, конференции, семинари и обучения;
- Местни прояви за честване на Европейския ден на сътрудничеството

Уебсайт

Подобно на основния източник на информация, новият уебсайт ще запази основната основна структура като тази от периода 2014-2020 г.

Социални медии

Програмата ще използва Facebook и YouTube като основни канали в социалните медии. За да достигне максимална аудитория, УО ще използва оптимизация на търсачките (SEO) и реклами в Google (Google Ads), Facebook и YouTube.

вебинари за електронно обучение

УО ще обърне специално внимание на обученията и ще гарантира достъпността на информацията за заинтересованите страни, които не могат да присъстват физически на събитията. Ако е необходимо, всички възможни прояви на живо ще бъдат прехвърлени онлайн.

Дейности по връзки с обществеността

Ще бъдат изготвени **прессъобщения**, които ще бъдат разпространени сред местните/регионалните/националните медии.

Електронните бюлетини/информационни бюлетини ще бъдат публикувани и разпространени чрез социалните медии и уебсайта на програмата.

Инфографиките ще се използват за визуално представяне на сложна информация по бърз и ясен начин.

Пресконференциите ще бъдат организирани предимно на място.

Снимки от проявите и проектите ще се използват за подготовка на публикации, рекламни материали, видеоматериали и слайдове.

Видеоматериали – ще бъдат създадени кратки видеоматериали за популяризиране на програмата през целия програмен период.

Рекламни материали – рекламни банери/подаръци/справки ще бъдат разпространявани по време на обществени прояви

Събития и срещи

Взаимодействието между хората е от съществено значение за изграждането на доверие и за създаването на условия за сътрудничество. Като инструмент за достигане до бенефициерите и инфлуенсърите, събитията ще бъдат насочени към участниците, за да предприемат действия.

Специално внимание ще бъде отделено на новите видове бенефициери, като например ММСП, по отношение на широки информационни кампании относно предоставените възможности за финансиране и мероприятия за намиране на партньори.

Друг важен елемент е посветен на стратегията за ЦП 5, която е приоритетът с най-голям дял от бюджета. Комуникационните дейности ще започнат по време на разработването на стратегията чрез широкообхватен подход на участие с участието на всички заинтересовани страни. Изготвянето на списъка на операциите ще се извършва по прозрачен начин въз основа на консултации с потенциални организатори на проекти.

Обучения

Предоставят се обучения за бенефициерите по теми, свързани с изпълнението на проектите.

БЮДЖЕТ

Планираният бюджет е равен или по-голям от 0,3% от общия бюджет на програмата.

НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

УО ще информира СКН веднъж годишно за напредъка в изпълнението на дейностите по комуникация. По искане на ЕК УО ще информира писмено по време на етапа на преглед за напредъка в изпълнението на дейностите по комуникация и видимост.

Всички дейности ще бъдат редовно оценявани от УО и резултатите ще бъдат представени за одобрение и насоки на СКН. Данните за оценка на комуникационните цели ще идват от проучвания, вътрешна статистика, доклади за проекти и анализи на уебсайтове. Оценката на комуникационната стратегия също ще бъде част от мерките за оценка на цялостната програма.

Вид дейности	Показател за изпълнението	<i>Цел 2027 г.</i>	Показател за резултатите	<i>Цел 2027 г.</i>
Събития	<i>Брой събития за потенциални кандидати/бенефициери/заинтересовани страни/широка общественост</i>	28	<i>Обща полза от проявата за участниците (проучване)</i>	75% CSAT резултат
	<i>Брой участници в събитията</i>	1300		
Публикации	<i>Брой публикации (включително социални медии)</i>	350	<i>Обща полза от публикациите за читателите (проучване)</i>	75% CSAT резултат
Уебсайт на програмата	<i>Брой посещения</i>	70000	<i>Обща полза от сайта/страницата за читателите (проучване)</i>	75% CSAT резултат
Социални медии	<i>Брой последователи/абонанти</i>	700	<i>Брой акции, харесвания, мнения, коментари и хаштаг споменавания</i>	1000

6. Посочване на подкрепа за малки проекти, включително малки проекти в рамките на фондове за малки проекти

Програмата дава възможност за реализиране на проекти с ограничен финансов обем в съответствие с чл. 24 от Регламента за ЕТС. Програмата ще осигури пряка подкрепа на регионалните МСП за преодоляване на нови предизвикателства, произтичащи от новите политики на ЕС за развитие, свързани със зеления преход, а именно енергийната ефективност и кръговата икономика. Програмата ще разработи подкрепата за предприятията при пълно спазване на законово определената рамка за подкрепа, която

изисква стриктно прилагане на правилата за минимална помощ (Регламент (ЕС) 1407/2013). Съответните законови разпоредби налагат финансови ограничения (200 000 евро за всяко предприятие за 3-годишен период) за проекти на МСП, които отговарят на условията за финансиране по програмата. Следователно подкрепата за предприятия по Приоритет 1 „Екологичен трансграничен регион“ (20% от бюджета на програмата) ще бъде под формата на малки проекти до 200 000 евро на предприятие (което включва бенефициенти и партньори).

Подкрепата за МСП чрез малък фонд, (както е определен в член 25 от Регламент (ЕС) 2021/1059 относно ЕТС), се счита за вариант, чиято осъществимост ще бъде преценена и въведена, ако е приложимо. Възможният избор на малък фонд за проекти като операция ще бъде по преценка на управителния орган на Интегрираната териториална стратегия/СКН.

7. Разпоредби за прилагане

7.1. Програмни органи

Таблица 10

Програмни органи	Наименование на институцията	Име на контактното лице	Електронна поща
Управляващ орган	Министерство на регионалното развитие и благоустройството, дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ Република България	Десислава Георгиева, директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	D.G.Georgieva@mrrb.government.bg
Национален орган (за програми с участващи трети или партньорски държави, ако е приложимо)	Дирекция по въпросите на ЕС към Министерство на външните работи на Република Турция	Бюлент Йозджан, главен директор на Главна дирекция за финансовото сътрудничество и изпълнението на проекти в дирекция по въпросите на Европейския съюз	bozcan@ab.gov.tr
Одитен орган	Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“, Министерство на финансите	Людмила Рангелова, изпълнителен директор	aeuf@minfin.bg
Група на одиторите	Съвет на финансовите контролори, Министерство на финансите, Република Турция	Мурат Еринч Байракчъ Заместник-ръководител на одитния орган	erinc.bayrakci@hmb.gov.tr
Орган, отговарящ за получаването на	Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите	Мануела Милошева, директор на дирекция „Национален фонд“	natfund@minfin.bg

плащанията от Комисията			
-------------------------	--	--	--

7.2. Процедура за създаване на съвместен секретариат

В съответствие с член 46, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 2021/1059, Управляващият орган в сътрудничество с Националния орган следва да създаде Съвместен секретариат (СС) с персонал, като се вземе предвид партньорството по програмата.

Съвместният секретариат ще подпомага УО и Съвместния комитет за наблюдение (СКН) при изпълнение на съответните им функции. СС също така ще предоставя информация на потенциалните бенефициенти относно възможностите за финансиране и ще подпомага бенефициентите и партньорите при изпълнението на операциите. Когато е необходимо, той ще подпомага одитния орган.

Въз основа на положителния опит, натрупан през предходните два програмни периода, програмата ще запази съществуващото местоположение на СС в Хасково, България, с клон в Одрин, Турция. Това ще осигури плавен преход между програмите 2014-2020 и 2021-2027 и бързо стартиране на приема на проектни предложения. Офисите в Хасково и Одрин разполагат с напълно функционални и опитни управленски структури с одитирани работни процедури, които могат лесно да се актуализират.

При набирането на персонал ще се вземе предвид партньорството по програмата и процедурите за набиране ще следват принципите на прозрачност, недискриминация и равни възможности. Подборът на новите служители (в главен офис и клон) ще се организира по публична процедура, като се гарантира балансиран брой експерти от двете страни. Процедурата за подбор ще се проведе от УО или НО в съответствие със съответното национално законодателство, в три етапа: административно съответствие на заявленията и допустимост на кандидатите, оценка на представените документи и писмен изпит и интервю. Числеността на персонала и длъжностните характеристики ще бъдат предмет на одобрение от СКН. СС ще има персонал, който владее свободно английски, както и един от официалните езици на страните партньори (български или турски).

Разходите на СС ще бъдат финансирани от бюджета на техническата помощ.

7.3 Разпределение на задълженията между участващите държави-членки и, когато е приложимо, трети или партньорски държави и ОСТ, в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията

Съгласно чл. 69, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/1060 – POP, партньорските държави гарантират законосъобразността и редовността на разходите, включени в отчетите, представени на Комисията, и предприемат всички необходими действия за предотвратяване, откриване и коригиране и докладване за нередности, включително измама. Всяка страна-

партньор е отговорна за разследване на нередности, извършени от бенефициентите, намиращи се на нейна територия. Финансовата корекция се състои в спиране на цялата или част от подкрепата от фондовете за операция или програма, при която се установи, че разходите, декларирани пред Комисията, са нередовни. Финансовите корекции се записват в годишните отчети от управляващия орган за счетоводната година, през която е взето решение за спирането.

Управляващият орган гарантира, че всяка сума, платена в резултат на нередност, се възстановява от водещия или единствения партньор. Партньорите изплащат на водещия партньор всички неправомерно изплатени суми. Както в договора, който ще бъде подписан между управляващия орган и водещия партньор, така и в споразумението за партньорство, което ще бъде подписано между бенефициентите, се включват специални разпоредби относно изплащането на суми, предмет на нередност.

Ако водещият партньор не успее да осигури изплащане от други партньори или ако Управляващият орган не успее да осигури изплащане от водещия партньор, страната-партньор, на чиято територия се намира съответният бенефициент, възстановява на управляващия орган сумата, неправомерно изплатена на този партньор. Когато страната-партньор не е възстановила на управляващия орган неправомерно изплатени суми, те подлежат на заповед възстановяване, издадено от Комисията, което се изпълнява, когато е възможно, чрез прихващане към съответната държава-партньор.

Управляващият орган е отговорен за възстановяването на съответните суми в общия бюджет на Съюза в съответствие с разпределението на задълженията между участващите страни, както е посочено в тази програма и както е подробно описано в двустранния Меморандум за разбирателство/Меморандум за изпълнение.

В съответствие с член 104 от Регламент (ЕС) 2021/1060 – ROP, Комисията има право да извършва финансови корекции, като намали подкрепата от фондовете към дадена програма и да извърши възстановяване от държавите-партньори, така че да изключи от финансирането на Съюза разходи, които са в нарушение на приложимото законодателство на Съюза и националното законодателство, включително във връзка с недостатъци в ефективното функциониране на системите за управление и контрол.

В случай на финансови корекции от страна на Комисията, двете страни-партньори се ангажират да възстановят сумата, пропорционално на одобрените проектни бюджети и извършени дейности от съответно български и турски бенефициенти, засегнати от финансовата корекция. В случай на финансови корекции от Комисията, длъжници се на случайни или неочаквани нередности, двете държави партньори се ангажират да разследват всеки отделен случай поотделно. Финансовата корекция от Комисията не отменя задължението на страните-партньори да извършват възстановяване съгласно разпоредбите на приложимите европейски регламенти.

Двустранният Меморандум за разбирателство/Меморандум за изпълнение между страните-партньори предвижда подробни разпоредби по отношение на разпределението на задълженията и събирането на вземания.

8. Използване на единични разходи, еднократни суми или единни ставки и финансиране, което не е свързано с разходи

Таблица 10: Използване на единични разходи, еднократни суми или единни ставки и финансиране, което не е свързано с разходи

Планирано използване на чл. 94 и чл. 95	ДА	НЕ
От приемането си програмата ще използва възстановяване на принос от Съюза въз основа на единичните разходи, еднократните суми и единните ставки по приоритети съгласно член 94 от POP (ако отговорът е „да“, попълнете допълнение 1)	☐	☒
От приемането си програмата ще използва възстановяване на принос от Съюза въз основа на финансиране, което не е свързано с разходи, съгласно член 95 от POP (ако отговорът е „да“, попълнете допълнение 2)	☐	☒